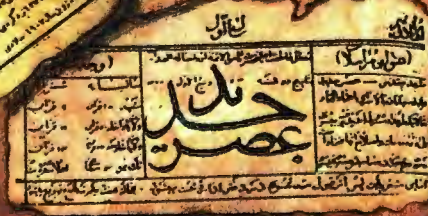

صورت جراید ایران و جرایدی که در خارج ایران به زبان فارسی طبع شده است

تألیف: ه. ن. رابینو، تصحیح و حواشی: سیدفرید قاسمی

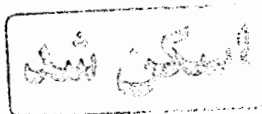
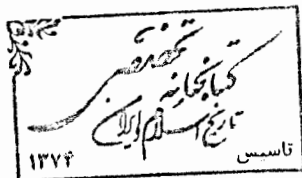

مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

۶۵ تومان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نام: صورت جراید ایران و جرایدی که در خارج ایران به زبان فارسی طبع شده است
تألیف: ه. ل. رایینو
تصحیح و حواشی: سیدفرید قاسمی
ناشر: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها
محل نشر: تهران
تاریخ انتشار: ۱۳۷۳
نوبت چاپ: اول
تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: کیان

صورت جراید ایران

و

جرایدی که در خارج ایران به زبان فارسی طبع شده است

تألیف: ه. ل. رابینو

تصحیح و حواشی: سیدفرید قاسمی

مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها

تهران، ۱۳۷۳

مقدمه ناشر

از عمر روزنامه‌نگاری در ایران نزدیک به ۱۶۰ سال می‌گذرد و در این مدت هزاران عنوان نشریه ادواری در نقاط مختلف کشور و مخصوصاً در تهران انتشار یافته است که از برخی از آنها بیشتر از یک شماره منتشر نشده است، و بعضی دیگر عمر بیش از هفتاد سال دارند.

تاکنون دربارهٔ مطبوعات، و به قول قدیمیها «جراید» ایران چه از وجه تاریخی، چه از نظر کمی و چه از لحاظ کیفی و محتوایی، تحقیقات متعدد انجام گرفته است. اما قدیم‌ترین و اولین کاری که در این زمینه انجام گرفته است، تحقیقی است به نام صورت جراید ایران و جرایدی که در خارج ایران به زبان فارسی طبع شده است که به وسیلهٔ هیاجنت‌لویی رابینو در سال ۱۳۲۹ ه. ق. فراهم آمده و در همان سال در رشت چاپ شده است و روایت فرانسوی آن نیز چندی بعد در فرانسه منتشر شده است. نسخه‌های این دفتر که در حقیقت نخستین اثر مستقل تحقیقاتی دربارهٔ مطبوعات ایران است، از میان رفته‌اند و نایاب هستند، از آنجا که آگاهی فارسی‌زبانان از بخشی از تاریخ مطبوعات ایران و استفادهٔ علاقه‌مندان ضروری می‌نمود، ما در فرصت «نمایشگاه مطبوعات» برآن شدیم تا اقدام به تجدید چاپ این اثر نماییم و آن را در دسترس همگان قرار دهیم. بازنویسی متن از روی میکروفیلم و تصحیح و حواشی مناسب و ارائهٔ توضیحات کاری دشوار بود که به کوشش آقای سیدفرید قاسمی به انجام رسید. ضمن سپاسگزاری از ایشان، امید می‌رود که چاپ این اثر به روشن شدن گوشهٔ مهمی از تاریخ مطبوعات ایران کمک کند.

مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها

درآمد

این دفتر، جزوه‌ای است که ه. ل. رابینو^۱ کنسول انگلیس در شهر رشت در سال ۱۳۲۹ق. تهیه کرده و در آن فهرست ۲۴۳ نشریه ادواری را که از سال ۱۲۶۴ تا ۱۳۲۹ق. در ایران و خارج از کشور چاپ و منتشر شده‌اند، همراه با شرح مختصری درباره آنها به ترتیب حروف الفبای فارسی [البته نامرتب] با عنوان صورت جراید ایران و جرایدی که در خارج ایران به زبان فارسی طبع شده است گرد آورده و مقدمه‌ای نیز درباره تاریخ روزنامه‌نگاری ایران به آن افزوده است. (ترجمه‌های این جزوه به انگلیسی و فرانسوی نیز چاپ شده است)، محمدرضا پوراسماعیل‌رشتی مدیر مطبعه عروۃ‌الوثقی رشت (ناشر این مجموعه) نیز یادداشتی درباره این اثر نگاشته است. در این جزوه اطلاعات گردآوری شده درباره هر نشریه در ده ستون به شرح زیر ارائه شده است: شماره ترتیب نشریه، نام و عنوان، محل انتشار، ترتیب انتشار، نوع چاپ [سربی، سنگی، ژلاتین]، تاریخ انتشار، تمایلات سیاسی، نام صاحب امتیاز یا مدیر و اطلاعات ضروری درباره هر نشریه؛ در پایان نیز در دو صفحه زیر عنوان «غلط‌نامه» مجموعه اشتباهات مطبعه‌ای متن ذکر شده است. دلیل وجود این غلطها را نیز این چنین نوشته‌اند: «چون در ایام صیام اجزای مطبعه روزها تعطیل و شبها کار می‌کردند به ملاحظه کوچکی حروف و تصحیح در شب چند حروف این دفتر اشتباه شده لذا جهت سهولت قارئین معظم برای اشتباه یک حروف، تمام نمره و تاریخ مجدداً درج گردیده است». این موارد در متن حاضر گنجانده شده‌اند. همچنین هر اطلاع لازم دیگری که رابینو متذکر آن نشده است در قلاب [] آمده است و مواردی هم که به علت عدم دسترسی به اطلاعات صحیح اطلاعات ناقص یا غلط به دست داده است، تصحیح شد ولی برای حفظ اصل اثر بعضی از اصلاحات در متن و برخی دیگر در حاشیه منظور گردید و توضیحاتی نیز افزوده شد.

۱. برای آگاهی از شرح اجمالی احوال و آثار او بنگرید به ضمیمه آخر این دفتر.

اهمیت جزوهٔ رابینو صرفاً در این است که نخستین اثر مستقل دربارهٔ تاریخ مطبوعات ایران است نه چیز دیگر، چون که امروزه با بررسی نسخه‌های موجود در کتابخانه‌های معتبر کشور می‌توان نکاتی را که در این اثر به آنها اشاره نشده است و یا در پردهٔ ابهام مانده‌اند روشن کرد. دلیل بر صحت این ادعا تحقیقات محققان تاریخ مطبوعات ایران در نیم قرن اخیر است.

آنچه در پی می‌آید صورت جراید ایران و جرایدی که در خارج ایران به زبان فارسی طبع شده است نوشتهٔ رابینو است. که میکروفیلم آن به شمارهٔ ف ۳۵۱۶ در کتابخانهٔ مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران موجود است. استاد ایرج افشار در مقدمهٔ روایت دیگری از این نوشته که به وسیلهٔ نگارنده پیش از این در ناموارهٔ دکتر محمود افشاریزدی (تهران، ۱۳۷۲، ۴۱۰۳/۷ و ۴۱۰۴) چاپ شد در بیان هدف از بازنگری و تجدید چاپ جزوهٔ حاضر نوشته‌اند:

« سالها پیش که در کمبریج به دیدن مجموعهٔ روزنامه‌های دورهٔ مشروطیت گردآوری شده توسط ادوارد براون رفتم، موفق شدم میکروفیلم از همهٔ آنها برای کتابخانهٔ مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران تهیه کنم. ضمن آنها جزوهٔ تألیف رابینو دربارهٔ جراید که در رشت چاپ شده و نسخ آن بسیار کمیاب است به دست آمد و در آرزو می‌بختم مگر روزی تجدید چاپی از آن انتشار یابد. خوشبختانه آشنایی با آقای سیدفرید قاسمی که در کار پژوهش تاریخی در مورد جراید ایران است فرصتی پیش آورد که عکس آن جزوه را در اختیار ایشان بگذارم و از ایشان بخواهم آن را برای چاپ آراسته گردانند.»

وظیفهٔ خود می‌دانم که از استاد بزرگوار جناب آقای ایرج افشار که نسخهٔ عکسی این اثر را برای تصحیح و حاشیه‌نگاری در اختیارم گذاردند و نیز از همکار گرامی جناب آقای عبدالمحمد روح‌بخشان که ویرایش این جزوه را پذیرفتند و ضمیمهٔ این دفتر را فراهم آوردند و از مسؤولان محترم مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها که انتشار این جزوه را عهده‌دار شدند، سپاسگزاری کنم و امیدوارم که این دفتر برای استفادهٔ پژوهشگران و علاقه‌مندان به تاریخ مطبوعات سودمند باشد.

نوروز ۱۳۷۳
سیدفرید قاسمی

صورت

جرايد ايران

و جرابدى كه در خارج ايران بى بان فارسى

طبع شده است

• ج . ل . رابينو

H. L. RABINO

دانشگاه تبارى

مجلس عروءه لوانى

رشت

۹۳۳۱

[پیشگفتار چاپ اول]

جناب مستر ه. ل. رابینو ویس قنسول دولت فخیمه انگلیس نظر به حسن معارف خواهی اسامی روزنامجاتیکه در ایران از تاریخ ۱۲۶۴ هجری الی یومنا هذا که شصت و پنج سال است به طبع رسید با زحمت زیاد جمع آوری نمودند و حتی الامکان اسامی مدیران و دبیران آنها را به دست آوردند که نامشان از دفتر معارف محو نشود و آن صورت را به مطبعه عروۃ الوثقی فرستادند. این بنده نیز محض خدمت به عالم معارف با کمال امتنان پذیرفته و طبع نموده به حضور مبارک آقایان معظم تقدیم می دارد. ضمناً چون ممکن است بعضی روزنامجات شامل این دفتر نباشد یا اسامی مدیران و دبیران با اطلاعات دیگر به دست نیامده باشد تمنی دارم اطلاعاتی که دارند ضمیمه الحاقات این دفتر فرمایند هرگاه به مطبعه عروۃ الوثقی صورت ضمیمه را مرحمت کنند نهایت تشکر را خواهد نمود.

جان نثار محمدرضا ابن المرحوم اسمعیل رشتی
رشت مطبعه عروۃ الوثقی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

و از این تحریر

به موافقت دوستان محترم جرایدی که در ایران به طبع رسیده بود رؤیت شد و چون مصنف حیف دانست اطلاعاتی که در این باب جمع کرد مستور بماند لهذا آنها را به طور فهرست صورت داده به طبع رسانید که اگر کسی راغب به اطلاعات مطبوعات ایران باشد از این مجموعه استفاده نماید.

اول جریده

اول جریده‌ای که در ایران به طبع رسیده جریده‌ایست که در اوایل سلطنت ناصرالدین شاه، میرزا تقی‌خان امیرنظام در سنه ۱۲۶۴ یا ۱۲۶۵ نشر کرد^۱ مدیر آن شخصی بود انگلیسی^۲ و او بایستی از روزنامه‌جات فرنگ آنچه مفید و به مسلک سلطنتی منافات نداشت ترجمه کرده در روزنامه درج کند و امیر نظام هم بعضی لوایح راجع به پولتیک ایران به قلم خود می‌نوشت و قرارداد هر که در خدمت دولت اهمیتی داشت، در آن روزنامه مشترک گردد نمره [۴۷۱] آن روزنامه فقط به روزنامه وقایع فلان تاریخ اشتهار داشت^۳ و مورخه [۱۰ صفر ۱۲۷۷ ق] بود نمره [۴۷۲] و [بعد] از آن موسوم به روزنامه دولت علیه ایران^۴ بود علاوه از اخبارات مملکتی

۱. طلبه نخستین نشریه ادواری چاپی ایران معروف به کاغذ اخبار در سال ۱۲۵۲ق در تهران به مدیریت میرزا صالح شیرازی منتشر شده است. دوّمین نشریه نیز با نام زاهر یزادی باهر در سال ۱۲۶۵ق در اورمیه انتشار یافته است. نشریه مورد نظر رابینو روزنامه وقایع اتفاقیه نام دارد که در سال ۱۲۶۷ق در تهران منتشر شده است و تا به امروز سوّمین نشریه ادواری در تاریخ مطبوعات ایران محسوب می‌شود.
۲. مدیر و سردبیر روزنامه وقایع اتفاقیه حاج میرزا جبار تذکره چی (ناظم‌المهام خوبی) بوده است و شخص انگلیسی مورد نظر رابینو ادوارد برجیس است که در این روزنامه مسؤول اموراداری و مالی و مترجم بوده است. البته نامبرده یک نشریه محرمانه نیز برای شاه و صدراعظم تهیه می‌کرده است.
۳. نخستین شماره روزنامه وقایع اتفاقیه با عنوان روزنامه اخبار دارالخلافة طهران چاپ و منتشر شد. پس از آن تا شماره ۴۷۰ با عنوان روزنامه وقایع اتفاقیه انتشار یافت. در شماره ۴۷۱ نخست واژه اتفاقیه را از کنار وقایع برداشتند [پنج‌شنبه ۲۶ محرم ۱۲۷۷ق] و در پی آن از شماره ۴۲۷ [۱۰ صفر ۱۲۷۷ق] این روزنامه به روزنامه دولت علیه ایران تغییر نام پیدا کرد.
۴. دوره کامل روزنامه دولت علیه ایران را چندی پیش آقایان جمشید کیان‌فر و عنایت‌الله رحمانی گردآوری کردند و کتابخانه ملی ایران در دو جلد [۱۲۳۰ ص] این مجموعه نفیس را چاپ و منتشر کرد.

تصاویر اکابر و شرحی درباب حالات ایشان درج می‌شد.

جریده ایران

بعد روزنامه موسوم شد به ایران و نمره ۱۰۲۸ مورخه شوال ۱۳۲۰ است^۱ در سنوات اخیره نمرات را سالیانه قرار دادند و نمره ۲۴ از سنه ۵۷ مورخه سلخ ذیحجه ۱۳۲۲ است آخر نمره‌ای که مصنف رؤیت کرد نمره اول از سنه ۵۹ مورخه صفر ۱۳۲۴ است و به غیر از اخبارات مملکتی و درباری بعضی ترجمه از کتب تواریخ هم داشت.

جریده طهران

مستر موزی مؤلف انگلیسی در سنه ۱۸۶۶ موافق ۱۲۸۳ یا ۱۲۸۴ هجری می‌نگارد که جریده موسوم به جریده طهران به امر همایونی در آن سال به طبع رسید در اوایل از ممالک فرنگ و اختراعات و صناعات صحبت می‌داشت تا که مدیر و قارئین کسل شده به اخبار درباری و بیانات راجع به کیمیا و لیمیا کوشید نسخه‌ای از آن به دست مصنف نرسید.

روزنامه علمیه

شاید مطلب فوق راجع باشد به روزنامه علمیه دولت علیّه ایران که در سنه ۱۸۶۴ مطابق ۱۲۸۱ یا ۱۲۸۲ هجری میرزا حسین خان سپهسالار ایجاد کرد^۲ یا شاید راجع به روزنامه حکیم‌الممالک.

۱. از آخرین شماره منتشر شده روزنامه دولت علیّه ایران تا انتشار نخستین شماره روزنامه ایران، نشریه‌های دیگری نیز در ایران منتشر شده‌اند که رابینو به آنها اشاره نکرده است: روزنامه علمیه، روزنامه دولتی (بی‌تصویر و مصور)، روزنامه ملّی، روزنامه علمیه [دوره دوم]، روزنامه وقایع عدلیه. البته قبل از روزنامه دولت علیّه ایران، نشریه ماهانه‌ای نیز در تبریز با عنوانهای مختلفی از جمله روزنامه ملّی مملکت محروسه آذربایجان منتشر شده است که در جزوه رابینو ذکری از آن به میان نیامده است.

۲. روزنامه علمیه دولت علیّه ایران در سال ۱۲۸۰ ق به‌طور ماهانه انتشار یافته و پس از نشر ۱۷ شماره موقتاً تعطیل شده است، شماره ۱۸ این نشریه در محرم ۱۲۸۳ ق طبع شده است. شاید در اینجا منظور نظر رابینو روزنامه وقایع عدلیه باشد که توسط میرزا حسین خان سپهسالار منتشر شده است.

روزنامه حکیم‌الممالک

روزنامه‌ای که میرزا علی‌نقی حکیم‌الممالک پسر آقا اسمعیل جدیدالاسلام پیشخدمت در طهران در همان سنوات به طبع رسانید از روزنامه حکیم‌الممالک نسخه‌ای رؤیت نشد فقط استماع شد که [چون] منافی رأی ناصرالدین‌شاه بود و بدان جهت نسخ که در میانه مردم منتشر بود همه را جمع‌آوری نمودند.^۱

اطلاع

روزنامه دیگر که سابق‌الایام به طبع می‌رسید روزنامه اطلاع است و سنه ۱۳۲۵ سنه سی‌ویکم از احداث روزنامه مذکور در ابتدا اعتمادالسلطنه معروف یعنی محمدباقرخان بعضی بیانات علمی در آن درج می‌کرد لکن بعد به مطالب متفرقه پرداخت و ترجمه از روزنامجات فرنگ هم ملحق می‌کرد.^۲

شرف

در سنه ۱۳۰۰ روزنامه شرف شایع شد و تا سنه ۱۳۰۹ به طبع می‌رسید تصاویر

۱. در سال ۱۲۸۳ق ناصرالدین‌شاه تصمیم گرفت که در مسافرت‌هایش چاپخانه کوچکی همراه ببرد تا بین راه روزنامه‌ای حاوی اخبار مربوط به مسافرت انتشار یابد. نخستین عنوان از این روزنامه‌ها روزنامه حکیم‌الممالک است که البته بعضی از محققان این روزنامه‌ها را سفرنامه می‌نامند. گفتنی است که مرآت‌السفر و مشکوة‌العرض و اردوی همایون دو عنوان دیگر از این گونه روزنامه‌هاست. اما روزنامه‌ای که رابینو می‌نویسد: «منافی رأی ناصرالدین‌شاه بود و بدان جهت نسخ که در میانه مردم منتشر بود همه را جمع‌آوری نمودند»، لاپتری [= وطن، مبین] نام داشته است که اجازه نشر آن را به «بارون دونورمن» بلژیکی واگذار کرده بودند و وی در ۹ محرم‌الحرام ۱۲۹۳ق در سرمقاله اولین و آخرین شماره این نشریه دوزبانه فارسی و فرانسوی مطالبی درباره آزادی و قانون نوشت که به مذاق ناصرالدین‌شاه خوش نیامد و دستور توقیف نشریه و معدوم‌کردن کلیه نسخه‌های موجود آن را صادر کرد.

۲. روزنامه اطلاع از ۲۷ ربیع‌الثانی ۱۲۹۸ق به بعد زیر نظر محمدحسن صنیع‌الدوله (اعتمادالسلطنه) رئیس کل دارالطباعة و دارالترجمه دولتی و با همکاری مجیرالدوله مستوفی همه هفته منتشر شده است. محمدباقرخان نیز برادرزاده محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه پس از وی عهده‌دار مسئولیت دارالطباعة شده است. البته از زمانی که ناصرالدین‌شاه به محمدحسن صنیع‌الدوله لقب اعتمادالسلطنه داد تا صدور فرمان مشروطه هر کسی مسئولیت انطباعات را برعهده گرفته است به او لقب اعتمادالسلطنه داده‌اند، از جمله به محمدباقرخان.

اکابر داشت و شرحی در باب هریک.

روزنامه علمی دارالفنون

دارالفنون طهران هم روزنامه علمی غیر از روزنامه میرزا حسین خان سپهسالار به طبع رسانیده بود.

اصفهان: فرهنگ

در اصفهان به امر ظل‌السلطان در سنه ۱۲۹۶ جریده فرهنگ به طبع می‌رسید و می‌گویند که در همان عصر یا بعد از سنه ۱۳۰۸ که فرهنگ منقرض شد روزنامه دیگر طبع شد ولی اطلاعاتی صحیح در این باب بدست نیامد.

روزنامجات تبریز

در تبریز قبل از سفر سیم شاه به فرنگ روزنامه مدت قلیلی طبع می‌شد، بعد در سنه ۱۳۱۱ روزنامه ناصری در آنجا منطبع گردید^۱

۱. رابیتو تا به اینجا به ۱۱ عنوان نشریه که در دوره ناصرالدین‌شاه در ایران منتشر شده است اشاره کرده است، اما براساس یادداشتهای نگارنده در طی حدود ۵ دهه حکومت ناصرالدین‌شاه، ۳۶ عنوان نشریه [البته نشریاتی که دو یا چند عنوان داشته‌اند یک عنوان محسوب شده است] و دهها شینامه در ایران منتشر شده است. مطبوعات دوره ناصرالدین‌شاه براساس سال انتشار به این ترتیب است: زاهر یزادی باهر (شعاع روشنایی)؛ روزنامه اخبار دارالخلافه طهران (روزنامه وقایع اتفاقیه و بعدها وقایع)؛ روزنامه وقایع شهر مملکت محروسه آذربایجان (اخبار دارالسلطنه آذربایجان)؛ روزنامه ملتی مملکت آذربایجان و بعدها تبریز؛ روزنامه دولت علیه ایران؛ روزنامه علمیه دولت ایران؛ روزنامه دولتی (مصور و بی‌تصویر)؛ روزنامه ملتی [روزنامه ملت سیه ایران]؛ روزنامه علمیه؛ روزنامه حکیم‌الممالک؛ روزنامه وقایع عدلیه؛ ایران؛ روزنامه دولت ایران و...؛ مرآت السفر (مرآت السفر و مشکوة‌الحضر)؛ المنطبعة فی الفارس [الفارس]؛ سالنامه ایران؛ لاپتری [= میهن، وطن]؛ روزنامه نظامی علمیه و ادبیه؛ روزنامه علمی؛ ماهنامه مریخ؛ فرهنگ؛ تبریز؛ جریده تجارت یا تجارت [در تاریخ ادبیات و مطبوعات ایران، ۲/ ۳۱۸ آمده است]؛ در سال ۱۲۹۷ ق نشریه‌ای با عنوان جریده نجات در تهران منتشر شده است؛ نگارنده این سطور احتمال می‌دهد که همان جریده تجارت باشد و به سبب بروز اشتباه چاپی در تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران، جریده نجات آمده است]؛ اطلاع؛ هلمتیک؛ دانش؛ اردوی همایون؛ شرف؛ روزنامه مدنیت؛ اکودورس [= صدای ایران]؛ آستق آره‌ولیان؛ چاوویک؛ شارژو؛ شب‌نامه؛ ناصری (اخبار ناصری)؛ وطن‌دیلی و... برای آگاهی بیشتر از مطبوعات ایران در دوره ناصرالدین‌شاه بنگرید به: راهمانی مطبوعات ایران عصر قاجار (۱۲۵۳ ق | ۱۲۶۵ ش - ۱۳۰۴ ش). تألیف سیدفرید قاسمی. تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ۱۳۷۲.

روزنامه‌جاتی که در خارج ایران طبع شد: اختر- حبل‌المتین
در خارجه روزنامه‌ اختر را در اسلامبول طبع و توزیع کردند. در کلکته در سنه ۱۳۱۱ مؤیدالاسلام شروع به نگارش جریده حبل‌المتین نمود و ملک‌خان ناظم‌الدوله در سنه ۱۳۰۷ پس از آنکه کدورت خواطر با امین‌السلطان پیدا کرد مخصوصاً بعد از معزولی از سفارت لندن شروع به نگارش روزنامه قانون نمود و هم در قاهره جریده حکمت توزیع شد.^۱

روزنامه‌جات در عصر مظفرالدین‌شاه
در عصر مظفرالدین‌شاه چندین روزنامه در ایران و غیر ایران طبع شد. جرایدیکه در ایران طبع گردید اغلب مدیرانش مدیران مدارس بودند و می‌گویند مؤسس ترویج روزنامه‌جات حاجی میرزا علیخان امین‌الدوله بود. روزنامه‌جاتی که در ایران در دوره مظفری طبع شد از این قرار است:

طهران
در طهران تربیت، ثریا، شرافت، ادب، خلاصه‌الحوادث، شهنشاه، فلاح
مظفری، مجموعه اخلاقی، معارف، کوکب دری، نوروز.

تبریز
در تبریز الحدید، عدالت، کمال، احتیاج، اقبال.

مشهد
در مشهد ادب که بعد در طهران به طبع رسید.

بوشهر- اصفهان
در بندر بوشهر جریده مظفری، در اصفهان الاسلام.

۱. اختر، حبل‌المتین، قانون و حکمت از زمره نشریاتی هستند که در خارج از کشور منتشر شده‌اند، اشاره به این نکته ضروری به نظر می‌رسد که از زمان انتشار روزنامه میرزا صالح تا پایان حکومت ناصرالدین‌شاه بیش از ۲۱ عنوان نشریه فارسی‌زبان در خارج از کشور انتشار یافته است.

خارج ایران

خارج از ایران: آزاد، مفتاح‌الظفر، پرورش، ثریا، چهره‌نما، مجموعه ماوراء بحر خزر.

آزادی انطباعات

در اواخر سلطنت مظفرالدین‌شاه انطباعات آزاد شد و متدرجاً روزنامه‌جات وافر گشت در سنوات ۱۳۲۵ و ۱۳۲۶ غالبشان حکم قارچ پیدا کردند که در یک روز می‌روید و روز دیگر منهدم می‌شود.^۲

صورت اسامی جراید

اسامی جراید ایران با تاریخ ابتدا و انتهای آنها و یا تاریخ نمره قدیم‌تر و جدیدتر که به دست آمد یا بعضی اطلاعات دیگر در این صفحات مشروحاً داده شد لکن از برای عدم فرصت و اطلاعات لازمه ممکن نشد که در باب حسن تحریر و سلاست

۱. براساس یادداشت‌های نگارنده در دوره مظفرالدین‌شاه ۵۸ عنوان نشریه ادواری و دهها شبتامه بی‌نام و بعضی با نام همچون صبح‌نامه، بیدارنامه، عبرت‌نامه، غیرت‌نامه، نفوذنامه، پندنامه، اعلان ملی، روزنامه مخفی، مکتوب ملی، بیان‌نامه، تقنین‌نامه، ارشادنامه و... در ایران و حدود ۱۷ عنوان نشریه فارسی زبان در خارج از کشور منتشر شده است. در دوره مظفرالدین‌شاه علاوه بر روزنامه‌های دولتی از جمله ایران و اطلاع نشریه‌های دیگری نیز منتشر شده‌اند. نشریه‌های این دوره براساس سال انتشار به این ترتیب هستند: شرافت، تربیت، قلات شرادار یا کالات شرادار [= صدای حقیقت، صدای راستی]، روزنامه ملی الحدید، احتیاج، اقبال، خلاصه الحوادث، معارف، جریده ادب، کمال، ادب، طلوع، فلاح مظفری، حفظ‌الصحة، مظفری، معرفت، مجله الاسلام یا گنتگوی صفاخانه اصفهان، گنجینه فنون، جریده علمیة نوروز، سالنامه احصایه گمرکی ایران، هفته‌نامه ادب، ایران سلطانی (پس از اینکه اداره روزنامه رسمی ایران به محمد ندیم‌السلطان «ندیم‌باشی» واگذار شد، تا مدتی نام این روزنامه به ایران سلطانی تغییر یافت)، ثریا، دعوة الحق، جوگاری برابر یا نورجوقی برابر [= جلفای روشنفکر، جلفای باهوش]، کورتز یا گرتس [= کار]، آزادار [= اطلاعات، آگاهی‌ها]، مکتب [تبریز]، مجموعه اخلاق، مکتب [تهران]، حدید، شامنشاهی، عدالت، حفظ‌الصحة، جریده ملی (انجمن روزنامه ملی، روزنامه انجمن تبریز)، مجلس، الجناب، معارف، ندای وطن، روزنامه انجمن اصفهان (انجمن مقدس ملی اصفهان)، انجمن مقدس ولایتی اصفهان، بشارت، تمدن، وطن، عبرت، عدل مظفر (اکباتان)، آزاد، ابلاغ، اتحاد و اسلامیة، [به مدیریت ابوالقاسم ضیاءالعلماء] اخوت [تبریز]، اتحاد و اسلامیة [به مدیریت احمد بصیرت «کاتب تبریزی»]، امید، دبستان، مصباح و... برای آگاهی بیشتر بنگرید به راهنمای مطبوعات ایران عصر قاجار.

۲. در سال ۱۳۲۵ ق ۹۸ عنوان نشریه و در سال ۱۳۲۶ ق ۳۴ عنوان نشریه در ایران ظهور کرده است.

مطالب شرحی نگاشته شود.^۱

۱. از آغاز سال ۱۳۲۵ق تا پایان ۱۳۲۹ق افزون بر «شصتنامه»ها، نشریات ذیل وارد بازار نشر مطبوعات ایران شده‌اند: ۱۳۲۵ق: آیینۀ غیب‌نما (آیینۀ غیب‌نما)، آدمیت، آذربایجان، آگاهی، اتحاد، اتحادیهٔ سعادت، ارشاد، ارومی اورتودوکسیانا، اصفهان، اکیانان، الجمال، الفت، انجمن اصناف، انجمن بلدی، انجمن ملی ولایتی گیلان، انسانیت، انصاف، بامداد، بصیرت، بلدی، بلدیۀ اصفهان، بیداری، بیستون، تدین، ترقی، تشویق، تفکر، تپیه (تپیه درخشان) جام جم، جهاد اکبر، جهان‌آرا، حل‌المشین، حرف حق، حقوق، حقیقت [نهران]، حقیقت [اصفهان]، خرم، خورشید، خیرالکلام [رشت]، خیرالکلام [نهران]، روح‌القدس، روزنامهٔ شیخ فضل‌الله، رهنما، زبان ملت، زشت و زیبا، ساحل نجات، ستاره سحری، سروش، سعادت، سفینهٔ نجات، سلام‌علیکم، شجرهٔ خبیثهٔ کفر و شجرهٔ طیبهٔ ایمان، شکر، شمس طالع، شورای بلدی، صبح صادق، صحت، صراط‌المستقیم [نهران]، صراط‌المستقیم [تبریز]، صور اسرائیل، طریقهٔ الفلاح، عبرت، عراق عجم، عروة الوثقی، علم‌آموز، علم‌امور، غیب‌نما، فرهنگ، فریاد، فواید عامه، قاجاریه، قاسم‌الخبار، کاشف‌الحقایق [نهران]، کاشف‌الحقایق [رشت]، کشکول، کلید سیاسی، کوبک دری، گلستان، گلستان سعادت، گنج شایگان، گنجینهٔ انصار (انصار)، مجاهد [تبریز]، مجاهد [رشت]، مجلهٔ استبداد، محاکمات، مدی، مساوات، مشروطهٔ بی‌قانون، مشورت، مؤید، نامهٔ حقیقت، ندای اسلامی، نسیم شمال، نقش جهان، نوروز، نیر اعظم، هدایت [طهران]، هدی، همه‌دان، هوا و هوس.

۱۳۲۶ق: آزادی چه چیز است، آموزگار، آنادلی، آی ملامو، اتحاد، اتفاق [اراک]، اخوت شیراز، اشراق، اقیانوس، برگ سبز، تیار، جنگ، حشرات الارض، حقیقت، خیراندیش، دبیره، روح‌الامین، شرافت، شرف، شورای ایران، صداقت، صراط‌الصانع، طبابت، طهران، کخوا، گیلان، محاکمات، معارف، معرفت‌الاخلاق، ناقور، نالهٔ ملت، نامهٔ حقیقت، ناهید، نظمیۀ تبریز، هدایت [تبریز].

۱۳۲۷ق: آذربایجان، آراوت [= صبح، بامداد]، آزاد، آفاق، اتفاق [رشت]، استقلال، اعتبار، ایران نو، بایکار [= پیکار]، بلدی، بوقلمون، بیضه، پلیس ایران، تمدن، تقید، تهذیب، ثریا، حل‌المشین، حیات، خاورستان، خراسان، دارالعلم، زاینده‌رود، شرق، صحبت، صفحهٔ روزگار، عروة الوثقی، طوس، کرمانشاه، کسالت، کشکول، محاکمات یزد، مدرسهٔ تمدن، مساوات، معرفت، مفتش ایران، مکافات، نجات، نجات وطن، وطن، هایدارا و یونز (تاووزی هایدارا روتیونز)، هیئت علمیه دانشوران، یادگار انقلاب [تبریز]، یادگار انقلاب [نهران].

۱۳۲۸ق: ارشاد، اتفاق [اورمیۀ]، اتفاق کارگران، اخوت، استقلال ایران، افلاطون، اندپاندانس پروس [= استقلال ایران]، برق، بلد‌الامین، بهار، پروانه، تبریز، تمدن، جارچی ملت، جارچی وطن، جمالیه، جنوب، حیات، خبر، دانش، دستور، دیوان عدالت، زنجیر، زانگ، ساحل نجات، سروش، سلسیل، سیاسی، شفق، عصر، عصر جدید، قزوین، کنکاش، گیلان، مهدی جمال، نظمیۀ، نوبهار، وقت، ولد‌الامین، یادگار جنوب.

۱۳۲۹ق: آینه، آفتاب، آگاهی، آموزگار، اتفاق [رشت]، احیاء اخبار امروز، ادارهٔ کل پست ایران، اصلاح [نهران]، اصلاح [خوی]، اطلاعات، اطلاعات روزانه، اطلاعات مهمه، امید ترقی، انجمن ولایتی یزد، ایران نوین، بهلول، پای‌تخت، پیکار

←

فایده جراید

فقط می‌توان گفت که روزنامه‌جات مسلک و تحریرشان چه خوب و غیر آن باشد منافع زیاد به اهالی ایران وارد آوردند بدین معنی که از زمان آزادی انطباعات مردم میل به قرائت کردند و اشخاصی که بی‌سواد بودند از برای اطفال خودشان روزنامه‌جات می‌گرفتند و بدین سبب روزنامه‌جات اسباب حصول سواد عموم گردید.

شب‌نامه‌ها

علاوه از روزنامه شب‌نامه‌های ژلاتینی متعدد در اوایل مشروطه خفياً توزیع و نشر می‌کردند مثلاً در رشت کرنا و شمال نسیم^۱ و بابا طاهری و نام ناره و بوق عزرائیل و پله غافلین و غیره به چند نمره رسید لکن چون حکم جریده را نداشت در ردیفه روزنامه‌جات مندرج نگردید.

ه.ل. رابینو

رشت بتاريخ ۴ شهر رمضان المبارک ۱۳۲۹

→ تازه بهار، تکالیف عمومی، جارچی اسرار، جریده کرمان، جنگل مولا، چته پاره‌نه، حکایت جانگداز وقایع از یزدالی شیراز، دارالامان، دستور اخوت، دفاعیه، دهقان، راه خیال، رعد قزوین، روزنامه رسمی دولت ایران، رهبر ایران نو (راهبر ایران نو)، زمان وصال، سعادت، شیخ چغندر، صدای رشت، فروردین، فریاد، کاشان، مرآت جنوب، میزان، نجات، ندای جنوب، ندای رشت، نوع بشر، سالنامه وزارت معارف و...

۱. در آن روزگار بیش از ۵۰ عنوان شبنامه که بعضی عنوان خاصی داشته‌اند و برخی بدون عنوان بوده‌اند انتشار یافته است. «شمال نسیم» را نیز که رابینو اشاره کرده است، اگر همان نسیم شمال باشد که سیداشرف‌الدین الحسینی‌گیلانی در ۱۳۲۵ق در رشت انتشار داده است هفته‌نامه‌ای سیاسی، فکاهی، ادبی، اجتماعی و انتقادی بوده است نه شبنامه.

جدولهای ضمیمهٔ متن اصلی

نمره	جریده	ولایت	فاصله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتهای	مسئک	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات متفرقه
۱	ابلاغ	اترپزجا	هفتگی	سنگی	۱۳۲۹ق	-	-	محمود اسکندانی	نمره ۵ ریزه و ریزه شش عددی در تاریخ بود بایدستا [۱۳۲۹] ۱۳۲۹
۲	اتحاد	تبریز	هفته‌ای ۲ نمره	سربی	نفره صفر ۱۳۲۶	نفره ۲۰-۷ جمادی‌الاول ۱۳۲۶	-	الجهین اتحاد ^۱	-
۳	اتحاد	طهران	هفته‌ای ۲ نمره	سربی	نفره ۲-۵ ربیع‌الثانی ۱۳۲۵	نفره ۱۴-۱۱ جمادی‌الثانی ۱۳۲۵	-	مفتدالاسلام رشتی	-
۴	اتحاد	یزد	دفتگی ^۱	سنگی	۱۳۲۸	-	-	اعلی اکبر ^۱	در سه نمره بیشتر به طبع نرسیده
۵	اتفاق	رشت	هفته‌ای ۲ نمره	سربی	۱۶ جمادی‌الثانی ۱۳۲۹	نفره ۵-۲ رجب ۱۳۲۹	اتفاق و ترقی	معموم زاده شکوری و ح-ج-جشیدزاده	-
۶	احیاج	تبریز	هفتگی	سنگی	۱۶ محرم ۱۳۱۶	نفره ربیع‌الاول ۱۳۱۶	-	علی قلی خان اصفزائی ^۱	سه شماره این امر نظام اسم جریده را تغییر دادند ^۲ *
۷	احیا	شیراز	دفتگی ^۱	سنگی	نفره ۴-۳ ربیع‌الثانی ۱۳۲۹ق	-	-	حاجی میرزا عبدالحمین آذو الریا استین شیرازی ^۲	-
۸	اختر	اسلامبول	-	سربی	نفره ۲-۹ محرم ۱۳۱۳	-	-	امحمد طاهر تبریزی ^۲	-
۹	اخوت	بغداد	هفتگی	سربی	نفره ۵-۱۶ ربیع‌الثانی ۱۳۲۸	نفره ۱۸-۴ شعبان ۱۳۲۸	-	محمد تقی بزدی	-
۱۰	اخوت	رشت	دفتگی	سربی	۸ شعبان ۱۳۲۸	۲۴ جمادی‌الثانی ۱۳۲۹	-	مؤید. بهد مولوی	فقط سه نمره نمره به طبع نرسیده ^۵

* نمره ۸ موسوم شد به ایقان

نمره	جزیده	ولایت	فاصله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتها	مسکن	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات متفرقه
۱۱	ادب	مشهد	هفتگی	سنگی	۴ رومضان ۱۳۱۸	۲۸ ثوال ۱۳۲۰	-	ادبیا المسالک ادبیا المسالک ^۶ *	
		طهران	هفتگی	سری	نموره ۱-۳	نموره ۱۸۹-۱۴	-	میرزا عبدالمطلب یزدی	
۱۲	آدمیت	طهران	هفته‌ای دو بار	سری	نموره ۳-۲۸	نموره ۱۱-۱۳	-	میرزا عبدالمطلب یزدی	
۱۳	آذربایجان	تبریز	هفتگی	سری	جمادی‌الاول ۱۳۲۵	نموره ۱۹-۲۶	-	علیقایی خان مدیر اجتاج سابق ^۷	
۱۴	آزاد	تبریز	هفتگی ^۱	سنگی ^۱	۲ محرم ۱۳۲۵	رمضان ۱۳۲۵	-	ارضا تربیت ^۱	
۱۵	آزاد	کلکه	ماهی ۴ نمره	سنگی	۸ ربیع‌الثانی ۱۳۱۷	نموره ۲-۲۵	-	میرزا سید حسن کاشانی	بسم‌ازینکساح‌الطغر سید حسن شروع به نگارش جزیده آزادی کرد
۱۶	آزادی ^۸	طهران	-	-	-	-	-	-	
۱۷	آزادی چه چیز است	طهران	-	سری	ربیع‌الثانی ۱۳۲۶	نموره ۲-۱۵	-	-	
۱۸	استقلال	تبریز	هفته‌ای ۳ نمره	سری	نموره ۷-۲۲	نموره ۲۷-۵	دومکرات	میرزا آقا قاضی ملت ^۹	
۱۹	استقلال ایران	طهران	یوبیه	سری	نموره ۸-۱۱	ربیع‌الثانی ۱۳۲۸	اتفاق و ترقی	ذکر حسن خان کمال به سیدیه محمد خان بهمن همایون	ارگان اتفاق و ترقی ^{۱۰}
۲۰	الاسلام	اصفهان	ماهانه	سنگی	جمادی‌الثانی ۱۳۲۸	دایر	-	امده علی داعی الاسلام ^{۱۱}	**

* تعداد عددها بسم‌الاسلام از خراسان طهران جزیده ادب و طهرانه به طبع رسیده اند از آزادی انطباق ادبیا المسالک مدتی جزیده عراق مصم شد.
** جزیده الاسلام که نگین صفا خانه اصفهان تحسینا به سال طبع رسیده است از تاریخ اسلام طوی بود.

نمبره	جریده	ولایت	فاصله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتها	مسلك	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات متفرقه
۲۱	اصفهان	اصفهان	هفتگی	سنگی	شعبان ۱۳۲۵	شوال ۱۳۲۵	-	امیرزاد حسین خان اعتلا بالله درله	دوسا پیشرو طبع و توزیع بند. ۱۳
۲۲	اصلاح	پاریس	ماهی ۲ نمره	سنگی	عزّه محرم ۱۳۲۶	نمره ۷-۲۶ صفر ۱۳۲۶	-	دکتر جلیل خان	-
۲۳	اطلاع	طهران	افهنگی ۱	سنگی	نمره ۳۲۳-۲۰ محرم ۱۳۱۳	نمره ۳۸، ۲۸ صفر ۱۳۲۵	-	وزیر اطلاعات	نمبره ۵۹۳-۲۶ از مجموعه ۱۳۰، ۱۳۱
۲۴	آفاق	شیراز	افهنگی ۱	-	۱۳۲۷	-	-	اسید جوادیو اتاقی	
۲۵	آفتاب	اصفهان	ماهانه	سربی	ربیع الاول ۲۰ ۱۳۲۹	دایر	-	محمود خان استخری طهرانی	النجمن ادبی آفتاب ۱۴
۲۶	انفلاطون	رشت	افهنگی ۱	سربی	ربیع ۲۶ ۱۳۲۸	ربیع ۲۶ ۱۳۲۸		علی قلی خان مدیر احتیاج سابق	مصور است فقط یک نمره و طبع رجب
۲۷	اقبال	تبریز	هفتگی	سنگی	ربیع الاول ۲۹ ۱۳۱۶	جمادی الثانی ۱۰ ۱۳۱۶		عبدالجیم الهی - مدیر آقا سید فرج الله کاشانی	ابتداء این روزنامه نمره ۱۸ است قبل از آن موسوم بود به احتیاج
۲۸	اقیانوس	طهران	هفتگی	سربی	نمره ۹-۷ شوال ۱۳۲۶	نمره ۶-۲۶ شوال ۱۳۲۶		استبداد	زمان استبداد صغیر توزیع می شد. ۱۵
۲۹	الفت	همدان	هفتگی	سربی	ربیع الثانی ۱۳۲۵	جمادی الثانی ۷ ۱۳۲۹		آقا میرزا محمد الحسنی الهمدانی	آغاز میرزا محمد الحسنی الهمدانی متخلص به عقلم ۱۶
۳۰	آموزگار	رشت	هفتگی	سربی	ربیع الثانی ۱۳۲۶	دایر	دو کرات	مسجد مرقی شیرازی ۱۷	
۳۱	آموزگار	طهران	ماهی دو نمره	سربی	ذیقده ۲۱ ۱۳۲۶	نمره ۳-۸ ربیع الثانی ۱۳۲۶		شیخ علی عراقی	

نمبره	جریده	ولایت	فاصله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتها	مساکن	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات مفروضه
۳۲	امید	تبریز	اهفتگی	اسنگی	۱۹۱۳۲۲			صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات مفروضه
۳۳	امید ترقی	رشت	بی ترتیب	سربی	۲۹ جمادی الاول ۱۳۲۹			احسن ناصرالرحمن کورودی	راجع به زیارات
۳۴	انجمن	تبریز	هفته‌ای ۲ الی ۴ نمره	سنگی	نمره ۳-۱۳ مهرم ۱۳۲۵	نمره ۵۳ شعبان ۱۳۲۶		مسئله دودل ۱۹	
۳۵	انجمن اصناف	طهران	هفتگی	سربی	نمره ۳-۸ رمضان ۱۳۲۵			مصطفی الحسینی الطهرانی	
۳۶	انجمن اصناف	اصفهان	هفتگی	سنگی	نمره ۲۱-۱۳ ربیع الثانی ۱۳۲۵	دایر		آقا سراج الدین صدرجل اعاظمی ابروی ۲۰	
۳۷	انجمن ملی ولایتی گیلان	رشت	هفته‌ای ۴ نمره	سربی	۲۲ رجب ۱۳۲۵	۲۲ شعبان ۱۳۲۵		دیرالساکن	کتابچه‌ها نمره به نمره و طبع رسیدنیات انجمن و اخبارات مفروضه
۳۸	انجمن ولایتی یزد	یزد	هفتگی	سربی	نمره ۲-۵ مهرم ۱۳۲۹	نمره ۳-۲۵ صفر ۱۳۲۹		محمد صادق فی	امیدبر یا احمد فی و محمد صادق مینیا
۳۹	انصاف	طهران	هفتگی	سربی	نمره ۳-۲۶ ربیع الاول ۱۳۲۶			حاجی سید اسمعیل سلطان الملك جن ۲۱	
۴۰	ایران	طهران	ماهیه دو نمره	سنگی	نمره ۵۸-۱۸ مهرم ۱۳۲۳	نمره ۵۹-۱۸ رمضان ۱۳۲۳		وزارت انطباعات ۲۲	
۴۱	ایران نو	طهران	یومیه	سربی	رجب ۱۳۲۷	دایر		دموکرات مهملی افجه	ارگان برنق و دموکرات ۲۳

نمره	جریده	ولایت	فاصله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتها	مسکن	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات متفرقه
۴۲	آیینة قیب نسا	طهران	هفته‌ای ۲ نمره	سنگی	نمره ۲-۲۳	نمره ۲-۲۶		سید عبدالرحیم کاشانی ۲۴	
۴۳	آی ملامصو	تبریز	اهفتگی ۱	سنگی	۱۳۲۶]	رجب الثاني ۱۳۲۵			زمان ترکی ۲۵
۴۴	آباداد	طهران	هفتگی	سربی	نمره ۲۰-۱۲	رجب الثاني ۱۳۲۶		انجمن اتحادیه اعلام علی خان قاجار	انسو قیغستان، تبریز، در سال ۱۳۲۵ انتشار یافته است
۴۵	برق	طهران	اروزانه ۱	سربی	۵ شوال ۱۳۲۸	نمره ۲-سلخ شوال ۱۳۲۸	انقلابیون	سید ضیاء طباطبائی	سید از سرفوف خرید شده و به طبع رسیده تعمیراً ۲۰ نمره و طبع در رجب ۴۹
۴۶	برگ سبز	اردبیل	هفته‌ای ۲ نمره	سنگی	نمره ۱-۲۷	نمره ۱۴-۲		مسیر احمد ۲۷	
۴۷	بشارت	مشهد	هفتگی	سربی	رجب الثاني ۱۳۲۶	رجب الثاني ۱۳۲۶		شیخ محمد علی ۲۸	
۴۸	بلد الامین	مشهد	هفتگی	سنگی	نمره ۲-۲۸	۲۴ جمادی الآخر ۱۳۲۸		محمد صادق تبریزی	بستان شهر مشهد
۴۹	بلدیه	طهران	بی ترتیب	سربی	نمره ۷-۳۷	نمره ۲۷-۲۴		مستند ۲۹	
۵۰	بلدیه اصمهبان	اصمهبان	هفته‌ای ۲ نمره	سنگی	۴ ذیحجه ۱۳۲۵	۱۳۲۵ صفر		مستند ۳۰	
۵۱	بو قلمون	تبریز	اهفتگی ۱	سربی	نمره ۲-۲۴	رجب ۱۳۲۷		اسحمود انگریزی زاده	
۵۲	بهورل	طهران	اهفتگی ۱	سنگی	نمره ۶-۲۳	رجب الاول ۱۳۲۹	موزکات	شیخ علی عراقی	

نومره	جریده	ولایت	فاصله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتها	مسلك	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات مفروضه
۵۳	بیداری	طهران	هفته‌های ۳ نمره	سنگی	۲۳ جمادی الاخر ۱۳۲۵	۱۲-۲۲ شعبان ۱۳۲۵		فتح المسالک	
۵۴	پروانه	اصفهان	سال ۴۰ نمره	سربی	۷ شوال ۱۳۲۸	دایر	دمکرات	سید حسن مؤمن زاده	
۵۵	پرووش	قاهره	هفتگی	سربی	۱۰ صفر ۱۳۲۸	نمره ۲۲-۱۱ شعبان ۱۳۲۸		میرزا طعی محمد خان کاآشایی، متخلص به مؤثر یا ۳۱	
۵۶	پلیس ایران	طهران	یومیه	سربی	۴ ذیحده ۱۳۲۷	نمره ۲۰-۲ محرم ۱۳۲۹	اعتدال	مؤید الممالک و سید جواد تبریزی مدیر ۳۲	
۵۷	پیامر باختر	واشنگتون	هر ۱۹ روز	سربی	[۱۳۲۹ق]			سال مدودی بهایتهای آمریکایه با آزان به اسم نجم باختر به طبع رسید	
۵۸	تبریز	تبریز	هفته‌های ۳ نمره	سربی	[۱۵] الای بیجه ۱۳۲۸	دایر		حسین ۳۳	
۵۹	تدین	طهران	هفتگی	سربی	نمره ۳-۱۲ جمادی الثاني ۱۳۲۵	نمره ۳-۱۶ رجب ۱۳۲۷	شریعت	فخر الاسلام ۳۴	
۶۰	تربیت	طهران	هفتگی	سنگی	۱۱ رجب ۱۳۲۴	نمره ۲۰-۳۴۹ ذیحده ۱۳۲۲		ذکاء الممالک ۲۵	
۶۱	ترقی	طهران	هفته‌های ۲ نمره	سربی	۱۷ صفر ۱۳۲۵	نمره ۲۲-۴ رجب ۱۳۲۵		میرزا محمد علی خان طهرانی مشهور به اسلا مولی	
۶۲	تثویق	طهران	هفتگی	سربی	۱۹ شعبان ۱۳۲۵	۲۶ شوال ۱۳۲۵		میرزا سید علی طباطبائی	نقطه عمت نثر به طبع رسید
۶۳	تفکر	طهران	هفته‌های ۲ نمره	سربی	۳ ربیع الاول ۱۳۲۵	۳ ربیع الاول ۱۳۲۵		ناظم الذکرین آقا نینی ۱	نقطه یک نمره به طبع رسید

تاریخ ۱۳۸۱
 در تاریخ ۱۳۸۱
 محمد حسن
 ۱۳۸۱

نمبره	جریده	ولایت	فاصله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتها	مساحت	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات مفترقه
۶۴	تمدن	طهران	سالی ۸۰ نمره - بعد هفتگی	سربی	۱۳۲۴ ۲۹ ربیع الآخر ۱۳۲۷	دایر ۲۹ ربیع الآخر ۱۳۲۷	بی طرف	مدیر المساکین اهرندی مدیر المساکین هرنندی	نقطه ۱۵ نمره از سال دوم در رشت طبع و توزیع شد. ۳۶
۶۵	تیبه	طهران		سنگی	نمره ۷-۱۴ جمادی الثاني ۱۳۲۵	نمره ۱۰-۱۰ جمادی الاول ۱۳۲۶	بی طرف	الابراهیم همایون محمد الاطباء ۳۷	
۶۶	تیاژ	طهران	هفته ای ۲ نمره	سربی	۴ ربیع الاول ۱۳۲۶	نمره ۱-۲ جمادی الاول ۱۳۲۶	بی طرف ثانی	میرزا رضا خان طباطبائی ثانی	نمبره ای از سال سوم و زیت شد به روز تاریخ ۳۸ بود *
۶۷	ژبا	قاهره	هفتگی	سربی	۳ محرم ۱۳۱۶	نمره ۳-۲۲ جمادی الآخر ۱۳۱۸		سید فرج الله الحسینی و میرزا علی محمد خان کاتانی ۳۹ سید فرج الله الحسینی کاتانی ۲۰	
۶۸	جارجی ملت	طهران	هفتگی	سنگی	نمره ۵-۵ محرم ۱۳۲۹	نمره ۸-۹ صفر ۱۳۲۹	اعتدال	آقای سید حسین البراهیم زاده ۴۱ بود	معمور نمره ۱۶ و زیت شد به روز تاریخ
۶۹	جام جم	طهران	هفتگی	سنگی	۱۴ جمادی الآخر ۱۳۲۵	نمره ۲۶-۲۰ ربیع الاول ۱۳۲۶		حاجی سید رضای رضوی صورت سلاطین سستان ۴۲	

• میرزا علی محمد کا کاتانی مدیر بوده و در طرز انتشار او دست اندکاران عقیده هفتگی اولی بودند و تاریخ انتشار آن سید فرج الله تاج کاتانی شریک شده بود و روزنامه ثانی را تأسیس کرد و تا اتمام آن وقت مدام میرزا علی محمد خان بود و بعد از آن سال نیز چنانچه آنها اختلاف شدند در بخش کتبند و میرزا علی محمد خان روزنامه ثانی را به آقای سید فرج الله تاج کاتانی واگذار کرد و بعد روزنامه ثانی را آقای سید فرج الله تاج کاتانی در مصرف و ندری در طهران نوشت چو آن سر به طبعی بنا شد روزنامه تعطیل شد و میرزا علی محمد خان روزنامه و روش را در مصرف تأسیس کرد و بعد دیگر به واسطه فقره نواح جراید مازران و روزنامه میرزا علی محمد خان صادر اعظم بود و روشی تروک شد و بعد از چند ماه میرزا علی محمد خان در مصرف تجدیداً در سن و پنج سالگی وفات یافت.

نمره	جریده	ولایت	فاصله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتها	مسکک	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات متفرقه
۷۰	جریده ملی	تبریز	هفتای ۲ نمره	سنگی	نفره ۳-۴ ذیحجه ۱۳۲۴	نفره ۲۷-۱۶ ذیحجه ۱۳۲۴		میرزا علی اکبرخان ۲۳	
۷۱	الجمال	طهران	هفتگی	سربی	نفره ۳-۱۳ صفر ۱۳۲۵	نفره ۳۴-۹ ربیع الاول ۱۳۲۶	دو کرات	میرزا محمد حسین اصفهان	تقریرات مرحوم آقا سید جمال شهید ۲۴ ذیحجه ۲۴
۷۲	جمالیه	همدان	هفتگی	سربی	۱۳۲۸			حاجی محمد حسین اصفهان	به سبب آقا شهید حریت مرحوم آقا سید جمال ۲۵
۷۳	الجناب	اصفهان	هفتگی	سربی	نفره ۱۱ مهر ۱۳۲۵			سید جناب ۲۶	
۷۴	جنوب	طهران	اقتگی ۱	سربی	شوال ۱۳۲۸	دایر	اعتدال	تگستانی ۲۷	
۷۵	جهاد اکبر	اصفهان	هفتگی	سنگی	۶ محرم ۱۳۲۵	۴ ربیع الثاني ۱۳۲۶	مشروطه خواه	اعلی خراسانی	سید آران چوین طهران آندروزنامه نهایی عدد ۲۸
۷۶	جهان آرا	طهران	هفتگی	سنگی	۲۰ رجب ۱۳۲۵			میرزا عباسخان و میرزا سلیمان خان	
۷۷	چپه پاره نه	طهران	هفتگی	سنگی	۱۱۲۹۱		اعتدال	محمود افشار ۲۹	
۷۸	چهره نما	قاهره	ماهی ۳ نمره بند هفتگی	سربی	۱۳۲۲	دایر	اعتدال	عبدالمحمد ۵۰	
۷۹	جبل اللین	طهران	یومیه	سربی	۱۵ ربیع الاول ۱۳۲۵	۱۰ رجب ۱۳۲۷		سید حسن کاشانی	سید حسن برادر سید الاسلام است
		رشت	یومیه	سربی	۲۲ صفر ۱۳۲۷			سید حسن کاشانی	

نمبره	جريدہ	ولایت	فاصلہ طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتہا	مسکن	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات مفترقہ
۸۰	جبل النین	گلکنہ	ہفتنگی	سنگی	نمبر ۱۴-۱۱ رفضان ۱۳۱۱	دایر	بی طرف	جلال الدین الحسینی مسؤیہ الاسلام ۵۱	
۸۱	الحدید	تبریز	ہفتنگی	سنگی	نمبر ۹-۲۶ جمادی الثانی ۱۳۲۳	نمبر ۲-۲۶ ۱۳-۱۳ رجب ۱۳۲۲	بی طرف ۵۳		
۸۲	حریت ۵۳							ادارہ عدالت ۵۳	
۸۳	حرف حق	تبریز	ہفتنگی	سری	نمبر ۲-۵ ذیحجہ ۱۳۲۵				
۸۴	حشرات الارض	تبریز	ماہی ۲ نمبر	سری	۱۴ صفر ۱۳۲۶	نمبر ۱۲-۸ جمادی الاول ۱۳۲۶		میرزا آقا نالہ ملت ایلوری ۱	کراچی نمبر ۵۵
۸۵	حفظ الصبحہ	طهران ۵۳						میرزا علی محمد خان اویسی ۵۷	
۸۶	حقائق	بادکوبہ	ماہانہ	سری	۷ صفر ۱۳۲۵	نمبر ۶-۱ شعبان ۱۳۲۵		سلیمان میرزا و یحیی میرزا ۵۸	
۸۷	حقوق	طهران	ہفتنگی	سری	۹ ربیع الاول ۱۳۲۶	نمبر ۵-۲۲ ربیع الآخر ۱۳۲۶	دموکرات		
۸۸	حقیقت	رشت	اہفتنگی ۱	زلاتین	۱۳۲۶			انجنین حقیقت ارشت ۱	
۸۹	حقیقت	اصفہان	اہفتنگی ۱	سنگی	۲۲ محرم ۱۳۲۵	جمادی الثانی ۱۳۲۵		حاجی سید احمد	قطا ۱۴ نمبر بہ طبع رسیدہ ۵۹
۹۰	حکمت	قاہرہ	ہفتنگی، ماہی	سری	۱۳۱۰	دایر		ڈکٹر میرزا محمد مہدی بیگ تبریزی	نمبر ۲۴۹ مورخہ ۱۵ ربیع الاول ۱۳۱۶ استانمبر ۸۱ مورخہ غیر صفر ۱۳۲۵

نمبره	جريدته	ولایت	فائمه طبع	چاپ	تاريخ ابتدا	تاريخ انتها	مسلكي	صاحب امتياز يا مدير	اطلاعات متفرقه
۹۱	جوة	اشيرازا	افنگي	سنگي	نمبره ۲-۱۱ جمادي الاول ۱۳۲۸			خادم شريعت محمد حسن ۶۰	
۹۲	خاورستان	طهران	پريمه	سري	۲۰ شعبان ۱۳۲۷			مرتضى و شريف سيد حسين خان عدالت	نمبره ۷۰ رويت بند ۶۱
۹۳	خير	طهران	پريمه	سري	نمبره ۵-۵ شوال ۱۳۲۸			م. ي. ا. حسين اردبيلي حاجي مير حسين	
۹۴	خراسان	مشهد	هفتگي	سري	۲۵ صفر ۱۳۲۷	شعبان ۱۳۲۷			
۹۵	خرم	طهران	ماهي ۲ نمره	سري	۴ ربيع الاول ۱۳۲۵	نمبره ۱۱۰۷-۱۸ ربيع الثاني ۱۳۲۱			
۹۶	خلاصه الحوادث	طهران	اروزانه	سري	۱۴ جمادي الاول ۱۳۱۶	نمبره ۱۲-۲۹ شوال ۱۳۲۴		احسن تبريزي ۶۲	ايشان نمبره ۳۵-۲۵ رجب ۱۳۲۱ ۲۱ شوال ۱۳۲۱
۹۷	خلافت	لندن	ماهي ۲ نمره	سري	۹ جمادي الاول ۱۳۲۴				
۹۸	خورشيد	مشهد	هفتگي پيوند هفتيهاي ۴ نمره	سري	مهرم ۱۳۲۵	دابر	دومکرات	محمد مسعود تبريزي	
۹۹	خير الکلام	رشت	سالي ۸۰ نمره	سري	۲۴ جمادي الثاني ۱۳۲۵	دابر	دومکرات	ابو القاسم افصح المسککين ابو القاسم افصح المسککين	نمبره ۳۰ الي ۱۹ از سال ۱۹۱۰ در طهران به طبع رسيد ۶۴ زبان ترکی
۱۰۰	خير انديش	تبريز	سالي ۸۰ نمره	سنگي	۲ ربيع الاول ۱۳۲۷				
۱۰۱	دارالعلم	شيراز	هفتگي	سنگي	نمبره ۹-۲۵ شعبان ۱۳۲۷	نمبره ۱۶-۱۳ ذیحجه ۱۳۲۷		ميرزا عبايت الله دست غيب شيرازي اقتصاد التولييه ۶۵	

اطلاعات متفرقه	صاحب امتیاز یا مدیر	مسکن	تاریخ انبیا	تاریخ ابتدا	چاپ	فاصله طبع	ولایت	جریده	نمره
	مسادام کمال	راجم به نسوان		نمره ۲-۴ شوال ۱۳۲۸	سری	هفتگی	طهران	دانش	۱۰۲
	دیرالمسالک			۱۳۲۶	سری	تعی ترتیب	رشت	دبیره	۱۰۳
	اشمارو غیره				سری	هفتگی	رشت	دستور	۱۰۴
	نقطه ۳م به طبع رسیده	شرعیات	۱۳۲۸	۲۶ رجب	سری	هفتگی	رشت	دعوة الاسلام	۱۰۵
	محمد علی الحسینی داعی الاسلام ^{۶۶}		نمره ۱۹-۱۹ جهدای الثاني ۱۳۲۵	نمره ۹ عزّه رمضان ۱۳۲۴	سنگی	ماهی ۲ نمره	بمشی		۱۰۵
	سالاران نقطه دو نمره به طبع رسیده ^{۶۷}	شیخ محمد علی بهجت دزفولی	نمره ۳-۳ شوال ۱۳۲۵	عزّه شعبان ۱۳۲۱	سری	ماهانه	طهران	دعوة الحق	۱۰۶
	قطعی یک نمره به طبع رسیده	افصح زاده	دایر	۱۳۲۹	سنگی			دفاعیه	۱۰۷
		ابو القاسم افصح مشکین	دو کرات	عزّه شعبان ۱۳۲۹	سنگی	هفتگی	رشت	راه خیال	۱۰۸
		آقا سید علی، اعیان الهی طهرانی ^۱	دو کرات	دایر	سری	هفتگی	قزوین	رعد	۱۰۹
		آدیب حضور رضوانی ^{۶۸}		۱۳۲۶	سری	هفتگی	طهران	روح الامین	۱۱۰
	مدیر این روزنامه بهنگام تریبیتین درالغورا به حکم محمدعلی شاه به قتل رسیده ^{۶۹}	سلطان الفناض خراسانی	نمره ۲۶-۱۸	عزّه شهدای الثاني ۲۵	سری	هفتگی	طهران	روح القدس	۱۱۱
			دو کرات	دایر	سری	هفتگی	طهران	روزنامه دولت	۱۱۲
	آخبرین نمره این روزنامه ۱۵۰ است ^{۷۰}	وزارت اطلاعات	جهدای الثاني ۱۳۸۱	نمره ۲۸-۳۷۱ محرم ۱۳۷۷	سنگی	ایازده روز یکبار	طهران	علیه ایران	۱۱۲

* واقع مکانی ایران و صورتها را بر شمس از احزاب ایشان - سابقاً این روزنامه فقط سرسوم روزنامه واقع اتفاق می‌بود و نمره ۲۷۱ به همان ترتیب و یک نمره ۲۷۲ سرسوم شده و روزنامه دولت علیه ایران.

نمره	جزیده	ولایت	فاصله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتها	مسلک	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات متفرقه
۱۱۳	روزنامه رسمی دولت ایران	طهران	هفته‌ای ۳ نمره	سربی	۱۸ ربیع الثانی ۱۳۲۹	دایر			*
۱۱۴	روزنامه علمیه دولت علمای ایران	طهران	اما ماهانه	سنگی	نمره ۲۵-۲۶ بهمن ۷۰۷۸۶ سنه ۷۸۵ - جلالتی	فوردین ۷۰۷۸۶		سروش غیبی میرزا علی اکبرخان چرنبدانی	
۱۱۵	روزنامه ملی	تبریز	هفته‌ای ۲ نمره	سنگی	عزّه رمضان ۱۳۲۴			وزارت اطباء عامات ۷۱	**
۱۱۶	روزنامه وقایع اتفاقیه	طهران	هفتگی ^۱		نمره ۲۶۱-۲۳ جمادی الاول ۱۲۷۳			عبدالله قاسم‌خاں	
۱۱۷	رهنما	طهران	هفتگی	سربی	۲۶ جمادی الثانی ۱۳۲۵	ربیع الثانی ۱۳۲۶		میرزا اسلام‌جو انصاری ۷۳	
۱۱۸	زاینده رود	اصفهان	هفتگی	سربی	عزّه ربیع الاول ۱۳۲۷	دایر	دموکرات		
۱۱۹	زبان ملت	طهران	هفته‌ای ۲ نمره	سربی	نمره ۲-۱۰ رمضان ۱۳۲۵	نمره ۳-۲۸ رمضان ۱۳۲۵			
۱۲۰	زشت و زیبا	طهران	هفتگی	سنگی	۲ جمادی الثانی ۱۳۲۵	نمره ۳-۵ رجب ۱۳۲۵		فتح الممالک	مسعود
۱۲۱	زمان وصال	رشت	هفتگی	سربی	۱۹ جمادی الاول ۱۳۲۹	۲۲ رجب ۱۳۲۹		اصغر شیرازی انصاری الشعرانی	فقط ۸ قسم و به طبع رسیده

* روزنامه ایست که مرموز است و حرم میرزا حسین خان سپهسالار و طهران ایضا که کرده است و پیش از ۱۸۱۷ نمره به طبع برسد.
 ** این روزنامه پانزدهم سال روزنامه‌های باشکده میرزا تقی خان میر نظام در ابتدای سلطنت ناصرالدین شاه منتشر کرد و همچنین در سنه ۱۲۶۵.

نمره	جزیره	ولایت	فاصله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتها	مساحت	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات مفترقه
۱۲۲	ساحل نجات	انزلی	هفته‌ای ۲ نمره	سربی	۲۶ رجب ۱۳۲۵	نمره ۶-۲۰ رمضان ۱۳۲۵		افصح المکملین	لغت‌النسره به طبع رسیه از نمره ۱۳۷۸ در روز شانزدهم و بیستم روزنامه خبر اکلام به طبع رسیه ۷۴
۱۲۳	سروش	اسلامبول	هفتگی	سنگی	۱۲ جمادی‌الثانی ۱۳۲۷	نمره ۱۴-۱۰ ذیقده ۱۳۲۷		علی اکبر دهخدا	
۱۲۴	سروش	طهران	هفتگی	سنگی	۲۳ ذیقده ۱۳۲۸	دایر		عظیم‌الاسلام لاهیجانی	
۱۲۵	سعادت	تبریز	ماهی ۲ نمره	سنگی	نمره ۴-۸ جمادی‌الثانی ۱۳۲۹	دایر	اعتدال	سعیدزاده ناظم مدرسه سعادت ۷۵	
۱۲۶	سعادت	همدان	هفتگی	سنگی	۱۳۲۵			محمدتقی زراقی ۷۶	
۱۲۷	سینه نجات	یزد	هفتگی	ژلاتین	۲۲ ثوال ۱۳۲۵	نمره ۲۰-۲ جمادی‌الاول ۱۳۲۹		محمد صادق اسفینجی* محمدتقی زراقی ۷۶	
۱۲۸	سلسیل	اصفهان		ژلاتین	۱۳۲۸		تورکات ۷۷		
۱۲۹	شرافت	طهران	ماهانه	سنگی	نمره ۳ ربیع‌الثانی ۱۳۲۴	نمره ۶۵ صفر ۱۳۲۰		وزیر اطلاعات شرف سابق	فی‌الرائع در روز مظهری است از نمره ۶۵ شرف سابق
۱۳۰	شرافت	طهران	هفته‌ای ۲ نمره	سنگی	۲-۴ صفر ۱۳۲۶	نمره ۲۶-۲۵ ربیع‌الثانی ۱۳۲۶		مدیر کتابخانه شرافت	
۱۳۱	شرف	طهران	ماهانه	سنگی	نمره ۱ صفر ۱۳۰۰	۱۳۰۹		وزیر اطلاعات	۷ نمره به طبع رسید منصور حاکی از شرح حالات ۱۳۰۹

* همان‌روز در جنگ بهنجاری به سکو بست بز در روزنامه توفیق شنبه جهت تصویرسازی و در نایب‌الدوله و مشیرالاسماکن رئیس مایه و مدیرالاسماکن را به شکل کلی کشیده بودند و از نمره ۱۳۰۰ در روز سیدالکرام نامی آنگاه که در روز دوم و سوم در روزنامه سکو کشیده شد و چون جایان کرد و در کتابخانه سکو از نمره ۱۳۰۰ به بعد روزنامه توفیق کو کشید.

نمره	جریده	ولایت	فاصله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتها	مسئله	صاحب ابتداء یا مدیر	اطلاعات متفرقه
۱۳۲	شرف	طهران	هفتگی	سری	۱۷ ربیع الثانی ۱۳۲۶	نمره ۳-۲ جمادی الاول ۱۳۲۶		غلام حسین طهرانی	
۱۳۳	شرق	طهران	یومیه	سری	۱۵ رمضان ۱۳۲۷	نمره ۱۰-۹ رمضان ۱۳۲۸	انقلاب	سید ضیاء الدین طباطبائی	
۱۳۴	شاهنشاهی	طهران	ماهی ۴ نمره	سنگی	۹ ثورال ۱۳۲۳	نمره ۴۷-۱۳ مهرم ۱۳۲۵	علمی	عبدالحسین آسان السلطنه ملک المورخین	شعبه ۶ جریده شرف و جریده شرافت سابق ۷۸
۱۳۵	شکر	تبریز	هفتگی	سنگی	نمره ۲-۱۷ ربیع الاول ۱۳۲۵			محمد علی عبدالمناف زاده	
۱۳۶	شفق	تبریز	هفتگی	سری	۲۷ رمضان ۱۳۲۸	دایره	دموکرات	ح ۱۰ رضای زاده اشفاق ۱ امحود غنی زاده سلماسی ۱	
۱۳۷	شفق	خوی	اهفتگی ۱	ژلاتین					
۱۳۸	شمس	اسلامبول	هفتگی	سری	نمره ۲۹-۷	دایره	اعتدال	سید حسن تبریزی ۷۹	
۱۳۹	شمس طالب	طهران	اهفتگی ۱	سری	ربیع الثانی ۱۳۲۷				
۱۴۰	شورای ایران	تبریز	هفتگی	سری	۱۳۲۵				
					نمره ۳-۱۹ ربیع الثانی ۱۳۲۶			انجمن شورت ۸۰	
۱۴۱	شیراز	شیراز	اهفتگی ۸۱						

نمره	حریده	ولایت	فاصله طبع	جانب	تاریخ ابتدا	تاریخ انتها	مسکن	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات متفرقه
۱۴۲	صبح صادق	طهران	یومیه	سربی	صفر ۱۳۲۵			مرغی قلخان موبدالملک ۸۲ بعدهمهدی قلخان موبد دیوان	
۱۴۳	صبحانه	طهران	اهنگگی ۱	زلاتین	۱۳۲۴			امحمد رضا شیرازی ۱	برصد سلطنت و جمهور طلب
۱۴۴	صدای رشت	رشت	هفته‌های ۲ نمره	سربی	۱۵ محرم ۱۳۲۹	۷ جمادی الاول ۱۳۲۹	دموکرات	عاج احمدزاده	۲۳ نمره مطبع و توزیع شد
۱۴۵	صویر اسرافیل	طهران	هفتگی	سربی	۱۷ ربیع الثانی ۱۳۲۵	۲۰ جمادی الاول ۱۳۲۶		میرزا جهانگیر خان و میرزا قاسم خان تبریزی علی اکبر دهمخدا ۱	* ۱۳ نمره مطبع و توزیع شد
۱۴۶	طوس	مشهد	هفته‌های ۲ نمره	سربی	نمره ۱ محرم ۱۳۲۷	۱۵ صفر ۱۳۲۷		میرزا هاشم خان افروزی ۱	کلیتاً ۷ نمره به طبع رسیده ۸۳
۱۴۷	طهران	طهران	هفته‌های ۲ نمره	سربی	۷ ربیع الاول ۱۳۲۶	نمره ۸-۹ جمادی الاول ۱۳۲۶		حاجی میرزا حسن رشیدی	
۱۴۸	عدالت	تبریز	هفتگی	سنگی	نمره ۳۳-۳۲ ذیقده ۱۳۲۲			میرزا محمود و خان بهمن سید حسین خان	سال سوم رسیده نمره هفتگ است این نشریه در سال ۱۳۲۳ منتشر شده است ۱
۱۴۹	عراق عجم	طهران	هفته‌های ۲ نمره	سربی	نمره ۳-۵ جمادی الاول ۱۳۲۵	نمره ۱۶-۱۷ ربیع الثانی ۱۳۲۵		امیرزا صادق ادیب المسالک ۸۴	
۱۵۰	عرواق التوفیق	طهران	اهنگگی ۱		۱۳۲۵			اجوادین محمد صادق طهرانی ۱	
۱۵۱	عصر	طهران	هفتگی	سربی	نمره ۳-۷ ذیحجه ۱۳۲۸	دایر	اعتدال	آقا میرزا آقای اصهبانی او ۱ حاجی شیخ حسن خان تبریزی	ارگان برهه و اعتدال ۸۵

* بعد از نقل جهانگیر خان، علی اکبر و محمد اروزاناه صویر اسرافیل را در سربس طبع کرد و در نمره سال دوم به امتیاز نمره از سال اول نوشته شده است.

اطلاعات متفرقه	صاحب امتیاز یا مدیر	مسکن	تاریخ انبیا	تاریخ ابتدا	چاپ	فاصله طبع	ولایت	جریده	نمره
	حسین الموسوی		شوال ۱۳۲۸	نمره ۲-۲۳ ربیع الاول ۱۳۲۸	سنگی	هفته ای ۲ نمره	مشهد	عصر جدید	۱۵۲
برضا کاکر			دایر	۱۳۲۸	سربی	هفتگی	نصف	الملم	۱۵۳
تقریباً هفت نمره طبع و توزیع شد ۸۴	ابوالدین مجلسی	مسافه کار		۱۳۲۵	سنگی	هفتگی	طهران	فرح پهلوانت	۱۵۴
	ح. آقا زاده، امجدود	دو کرات	دایر	۲۸ جمادی الاول ۱۳۲۹	سربی	هفتگی	ارومیه	فروردین	۱۵۵
	امیرزاتقی خان کاشانی		۱۲ محرم ۱۳۰۸	۲ جمادی الاول ۱۲۹۶	سنگی	هفتگی	اصفهان	فرهنگ	۱۵۶
ادارات ظل السلطان	استفاد الملکس امرتقی			نمره ۲-۱۹ جمادی الاول ۱۳۲۵	سربی	هفتگی	طهران	فرهنگ	۱۵۷
	الشریف			۲۱ محرم ۱۳۲۵		افهنگی	ارومیه	فراد	۱۵۸
در ۱۳۲۵ ادا سر بود	امیرزاجیب آقا زاده میرزا محمود زغنی زاده			۲۱ شعبان ۱۳۲۸	سربی	افهنگی	اسلامبول	فکر استقبال	۱۵۹
	ع. ل. شریعت زاده			نمره ۲-۹ ۱۸ ربیع الثاني ۱۳۲۵	سربی	ماهانه	طهران	فلاحت مقبری	۱۶۰
	مسافر سه قلاحت ۸۷			۱۳۲۵		افهنگی	طهران	فراید عامه	۱۶۱
	افغانی ابوسفرد زار باجر هروی								
	میرزا ابوالقاسم خان حمدانی		نمره ۷-۲۵ جمادی الاول ۱۳۲۵	نمره ۲-۵ ربیع الثاني ۱۳۲۵	سنگی	هفتگی	طهران	قاسم الاخبار	۱۶۲

اطلاعات متفرقه	صاحب امتیاز یا مدیر	مسئلت	تاریخ انتشار	تاریخ ابتدا	جای	فاصله طبع	ولایت	جریده	نمره
نمرو ۱۰-۲۰ فوریه ۱۸۹۰ کلینیا ۲۱ نمرو طبع و توزیع شد جریده ملکم خان است ۲۴ نمرو و رویت شد	ملکم خان ناظم الدوله		۱۳۲۶	۱۳۰۷۱	سوزی	ایمانیه	لندن	قانون	۱۶۳
	میرزا ابوالقاسم	دموکرات	دایر	نمرو ۲۱-۲۹ جمادی الثانی ۱۳۲۸	سوزی	هفته‌ای ۲ نمرو	تهران	فزون	۱۶۴
	میرزا احتیبالله خان آگسیادین		۶ ذیحده ۱۳۲۵	۶ ذیحده ۱۳۲۵ ۱۷ ربیع الاول ۱۳۲۹	سوزی	هفته‌ای ۲ نمرو	رشت	کاشف الحقایق	۱۶۵
	میرزا غلام حسین کرمانی		دایر	۱۷ ربیع الاول ۱۳۲۹	سوزی	اده روز یکبار	کرمان	کرمان	۱۶۶
خدیجه زینبیه؛ دوره سه ساله طبع می‌شد و به مدتی تعلل می‌کرد و ۸۸ کلینیا ۲۳ نمرو در اصفهان طبع و توزیع شد	فضیح المتکلمین	دموکرات	دایر	۳ ذیحده ۱۳۲۷	سوزی	هفتگی	کرمانشاه	کرمانشاه	۱۶۷
	مدیر زندای وطن		۲۲ جمادی الاول ۱۳۲۶	نمرو ۲-۲۲ صفر ۱۳۲۵ ۱۲ ربیع الاول ۱۳۲۷	سنگی	هفتگی	تهران	کشکول	۱۶۸
	امجد الاسلام کرمانی		۹ ثوال ۱۳۲۷		سنگی		اصفهان		
	محمد یوسف خان سردار مهاجر هروی		نمرو ۱۴-۸ محرم ۱۳۲۵	نمرو ۶-۷ ربیع الثانی ۱۳۲۵	سوزی	هفتگی	تهران	کلید سیاسی	۱۶۹
مدیر مدرسه و کتابخانه که سال*	حسین طبیب زاده و میرزا سلیمان		نمرو ۲-۱۵ محرم ۱۳۲۵	نمرو ۲-۱۱ جمادی الثانی ۱۳۲۵	سنگی	ماهی ۲ نمرو	تهران	کمال	۱۷۰
	احمد علی حسن زاده	اعتدال	دایر	۱۳ ذیحده ۱۳۲۸	سوزی	هفته‌ای ۲ نمرو	رشت	کشکول	۱۷۱

* [نمرو] نخستین نشریه در سال ۱۳۱۷ ق م منتشر شده است

نمره	جزیده	ولایت	فاصله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتها	مسافت	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات متفرقه
۱۷۲	کوک دری ناهری	طهران	سال ۲۰ نمره	سنگی	نمره ۲۲-۲۱ ربیع الثانی ۱۳۲۵			ناظم الاسلام کرمانی	قطب نمره به طبع رسید
۱۷۳	گلستان	رشت	هفتگی	سربی	۱۲ شعبان ۱۳۲۵	نمره ۳- نمره ۲ ذیحجه ۱۳۲۵		آقا محمد حسن زین العابدین التاجار	نمره نوزدهم از روستا شهبودین تاریخ بود
۱۷۴	گلستان سعادت	طهران	هفته‌ای ۲ نمره	سنگی	ربیع الثانی ۱۳۲۵	۱۵ ثورال ۱۳۲۱		میرزا نصرالله خان، ابداغ الشعرا، مسعود	
۱۷۵	گنجینه فنون	تبریز	ماهی ۲ نمره	سنگی	نمره ۱ ذیقعدة ۱۳۲۰			ابو محمد علی قرینت ۸۹	
۱۷۶	گیلان	رشت	بن ترتیب	سربی	۱۸ ذیحجه ۱۳۲۶	۳ جمادی الاول ۱۳۲۶		میرزا حسن خان اسدزاده	روزنامه انجمن گیلان بود ۱۲ نمره طبع شد
۱۷۷	گیلان	رشت	هفته‌ای ۳ نمره	سربی	۲۶ شعبان ۱۳۲۸	دایر	اعتدال	م.رض و محمد علی	
۱۷۸	مجاهد	تبریز	هفته‌ای ۳ نمره	سربی	۹ شعبان ۱۳۲۵	نمره ۲۲-۹ ذیقعدة ۱۳۲۵		ابو الفصحاء	ابو محمد شیبزی
۱۷۹	مجاهد	رشت	هفتگی ۱	سربی	۹ ثورال ۱۳۲۵	۲ محرم ۱۳۲۶			قطب نمره به طبع رسید
۱۸۰	مجلس	طهران	بن ترتیب	سربی	۸ ثورال ۱۳۲۴	دایر	اعتدال	میرزا سید محمد صادق طایلی	
۱۸۱	مجله استبداد	طهران		سربی	۵ جمادی الثانی ۱۳۲۵	نمره ۳۱		شیخ المسالکی ۹۱	به شیخ بهمنی کاشانی ۹۰
۱۸۲	مجله هیت علمیه دانشوران	طهران	ماهانه	سربی	۱۳۲۷		علمی	اهیت علمیه دانشوران	
۱۸۳	مجموعه اخلاق	طهران	هر سه روز	سربی	۱۳۲۳		ادبی	میرزا علی اکبر خان اشیدانی	انجمن ادب ۹۲

نمبره	جریده	ولایت	فاصله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتها	مسلك	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات مفروضه
۱۸۴	مجموعه مدارای بهر خوز	مشق آباد	هفتگی	سربی	۱۳۲۲	نمبره ۴-۱۴ ذیقده ۱۳۲۷		[فلسد ارانی]	
۱۸۵	محاكمات	طهران	هفته‌ای ۲ نمره	سربی	۱۷ جمادی الاول ۱۳۲۵	نمبره ۷۰-۱۳ جمادی الاول ۱۳۲۶		امجد الاسلام کرمانی	ارگانه وزارت عدلیه ۹۳
۱۸۶	محاكمات یزد	یزد	هفته‌ای ۳ نمره	سنگی	نمبره ۱۷-۲ ذیقده ۱۳۲۷			محمد صادق اسفندیه	بسمان روز و دوسر دارچنگ بهنجاری روزانه صورت به اسم محاكمات طبع شد دوسه نمره بیشتر طبع و توزیع نشد
۱۸۷	مرآت جنوب	کرمان	هفتگی	سنگی	۳ محرم ۱۳۲۹	دایر		جلال الدین الحسن الحسینی مؤید الاشراف ارشقی	
۱۸۸	مساوات	طهران	هفتگی	سربی	۵ رمضان ۱۳۲۵	سلخ ربیع الاول ۱۳۲۶ نمبره ۲۸-۱۴ محرم ۱۳۲۷		سید محمد رضای شیرازی وسید عبدالرحیم خلیفانی سید محمد رضا شیرازی	کتاب ۲۵ نمره ۹۴ ابتداء از نمره ۱۲ است
۱۸۹	مصور								
۱۹۰	مظفری	بوشهر	ماهی ۲ نمره بمد هفتگی	سنگی	نمبره ۲-۱۵ شوال ۱۳۲۹	دایر ذیحجه ۱۳۲۶	دموکرات	علی آقای شیرازی الیب المساکین، عبدالحمید تقی	

نمبره	جریده	ولایت	ناصیله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتہا	مسلک	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات متفرقه
۱۹۱	معارف	طهران	هفته‌ای ۲ نمره	سری	نمره ۱۲-۱۶ صفر ۱۳۲۵	نمره ۲-۲۴ ربیع الثانی ۱۳۲۶		شیخ محمد علی بهجت دزفولی ۹۵	
۱۹۲	معارف	طهران	هفته‌ای ۲ نمره	سری	نمره ۶-۱۵ مهر ۱۳۲۶	نمره ۷۲-۲۴ شوال ۱۳۱۸	علمی	انجمن معارف	
۱۹۳	معارف	یزد	هفتگی	ژلاتین	نمره ۶-۱۵ مهر ۱۳۲۶	نمره ۷-۱۸ رمضان ۱۳۲۷		حاج شیخ ابو القاسم انتخابی الملهسا، ۹۶	
۱۹۴	مفتاح القافر	کلکته	هفتگی	سنگی	نمره ۱۲-۱۳ رجب ۱۳۱۵	نمره ۲۴-۲۳ ربیع الاول ۱۳۱۷		میرزا سید حسن کاشانی	
۱۹۵	مکافات	خوی	هفتگی	سنگی	نمره ۵-۲۴ صفر ۱۳۲۷			آقاخان مرندی	
۱۹۶	مؤید	لاهیجان	هفتگی	ژلاتین	نمره ۲-۱۹ رمضان ۱۳۲۵			دورسه نمره بیشتر طبع نشد	
۱۹۷	مهدی جمال	رشت	هفتگی	سربی	نمره ۱۶ رمضان ۱۳۲۸	نمره ۱۶ رمضان ۱۳۲۸		اگر زاده	قطار یک نمره به طبع رسیده
۱۹۸	ناصری	تبریز	ماهی ۲ نمره	سنگی	۱۳۱۱	نمره ۲۱۷ شوال ۱۳۱۷		مسئله بر مدرسه مظفری ۹۷	
۱۹۹	ناله ملت	تبریز	هفتگی	سنگی	نمره ۴-۳۴ ذیحجه ۱۳۲۶	نمره ۲۸-۱۴ مهر ۱۳۲۷		میرزا آقا ایلوری	
۲۰۰	نافور	اصفهان	هفته‌ای ۲ نمره	سنگی	۲۱ ذیحجه ۱۳۲۶	۸ شعبان ۱۳۲۷	دو کرات	مسئله تبریز کاشانی	کلیا ۲۵ نمره به طبع رسیده

نمره	جریده	ولایت	فاصله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتها	مسکن	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات متفرقه
۲۰۱	نامه وطن	حیدرآباد	سنگی	۷ نفره ۱۳۲۶	۲۰-۳۰ نفره ۱۳۲۷	دوگرات	صاحباناشی مهاجر تهرانی	اسرار نخستین نشریه در سال ۱۳۲۵	نشر شده است ^۱
۲۰۲	نجات	طهران	هفتگی بهد هفته‌ای ۲ نمره	سربی ۱۶-۶ نفره ۱۳۲۷	۲-۳۰ ذیقده ۱۳۲۷	دوگرات	میرزا محمد خراسانی ^{۹۸}		
۲۰۳	نجات	رشت	۱ [هفتگی]	ژلایین ۱۱۳۳۰۱					
۲۰۴	نجات	خری	۱ [هفتگی]	سربی ۱۳۲۹		دوگرات			
۲۰۵	نجات وطن	اصفهان	۱ [هفتگی]	سربی ۱۳۲۷					
۲۰۶	نجف	نجف	هفتگی	سربی ۱۹-۶ نفره ۱۳۳۸	دایر	بی طرف	زاو سن زاده	بیشتر از هفت هفت نمره طبع و توزیع شدند	
۲۰۷	نجم باختر	واشنگتون	۱ [روز دوازده روز یکبار]						
۲۰۸	ندای رشت	رشت	۱ [هفته‌ای دو بار]	سربی ۲۸ ربیع الاول ۱۳۲۹	۲ ربیع الثاني ۱۳۲۹			نقطه دو نمره به طبع رسید	*
۲۰۹	ندای اسلام	شیراز	هفتگی	سنگی ۷-۶ نفره ۱۳۲۵	۲۲-۲۵ نفره ۱۳۲۵		س.خ. طباطبائی ^{۹۹}		
۲۱۰	ندای وطن	طهران	هفتگی هفته‌ای ۲ نمره به پدیو به	سربی ۱۱ ذیقده ۱۳۲۴	۲۰-۲۸۰ نفره ۱۳۲۶		محمد اسلام کرمانی ^{۱۰۰}		
۲۱۱	نسیم شمال	رشت	بی ترتیب	سربی ۲ شعبان ۱۳۲۵	دایر		انثرف الحسینی	به اندازه ۸ نشر و روح خنده سال سوم	
۲۱۲	تظنیه تبریز	تبریز	هفتگی	سنگی ۲۳ ربیع الاول ۱۳۲۶			محمد علی احمد اسکندانی	را جمع به تقنیه تبریز است	

* جریده ایست که متد و روی به آنها در واکنشگر نبوده از جریده های ایران باختر توزیع گردند.

شماره	عنوان	ولایت	فاصله طبع	چاپ	تاریخ ابتدا	تاریخ انتها	محل	صاحب امتیاز یا مدیر	اطلاعات متفرقه
۲۱۳	نقش جهان	اصفهان	هفتگی	سنگی	۲۲ شوال ۱۳۲۵			اداره روزنامه اصفهان اصفهان، آذرماه ۱۳۲۵	
۲۱۴	نوبهار	مشهد	هفته‌ای ۲ نمره	سربی	۹ شوال ۱۳۲۸	دایر	دموکرات	م بهار	
۲۱۵	نوروز	طهران	هفتگی ۱	سنگی	۲۲ ذیحجه ۱۳۲۰	نمره ۳ غزه ربیع الثانی ۱۳۲۲		سید محمد ناظم الاسلام و دیرمیرزا اکرام عالم خاکی ربانی	
۲۱۶	نوروز	اصفهان	هفتگی ۱	سنگی	۱۳۲۵				
۲۱۷	نوع بشر	رشت	هفته‌ای ۲ نمره ۱	سربی	۲۵ ربیع الثانی ۱۳۲۹	۲۳ جمادی الاول ۱۳۲۹		امحمد تقی شیرازی ۱	فصلنامه نسیم، طبع و توزیع شد
۲۱۸	نیر اعظم	طهران	هفته‌ای ۲ نمره	سربی	۲-۱۶ نمره رمضان ۱۳۲۵			عبدالله طالب امین الملهم اصفهان ۱۰۱	
۲۱۹	وطن	طهران	هفتگی	سنگی	۱۰-۷ نمره ربیع الثانی ۱۳۲۵	۲۷-۱۴ نمره رجب ۱۳۲۵		املاک المورخین ۱۰۲	
۲۲۰	وطن دلی	تبریز	هفتگی ۱	سنگی	۱۳۱۲ق ۱				زمان ترکی
۲۲۱	وقت	طهران	یومیه	سربی	۲۱ ربیع الاول ۱۳۲۸	۱۱ جمادی الثانی ۱۳۲۸		میرزا حسین خان کسسانی	کتابنامه نسیم
۲۲۲	هدایت	طهران	هفتگی	سربی	۷ رجب ۱۳۲۵	۷-۱۰ نمره جمادی الاول ۱۳۲۶		میرزا محمد طهرانی	
۲۲۳	هدایت	قزوین	هفتگی	سنگی	۲-۳ نمره ربیع الاول ۱۳۲۶			آقای مهدی شیخ الاسلامی	

اطلاعات مفترقه	صاحب امتیاز یا مدیر	مسکن	تاریخ ابتدا	تاریخ اتمت	چاپ	فاصله طبع	ولایت	جریده	نمره
	حساجی حسین		نمره ۱۸-۱۸ شماره ۱۳۲۵	نمره ۱۸-۱۹ شوال ۱۳۲۵	سری	هفتگی	همدان	همه دان	۲۲۴
	[احسن]			۱۳۲۵	ژلاتین	[اهنهای دو بار]	لاهیجان	هوا و هوس	۲۲۵
بمذا چند نمره در برین جریده به طهران رسته در آنجا شروع به طبع و توزیع شد تا آنکه یکی یک نوبه تا روزنامه موقوف شد	معمد الاسلام رشتی			نمره ۱ جبهای الفانی ۱۳۲۷	سنگی	هفتگی ۲ نمره	قزوین	یادگار انقلاب	۲۲۶
[یکی نمره منتشر شده است]	بابا زون دوزنورمن		۵ فوریه ۱۸۷۶ [۱۲۹۳ق]	۵ فوریه ۱۸۷۶ [۱۲۹۳ق]	سری		طهران	الابری = وطن	۲۲۷
	امورل			[۱۳۰۶] ۱۸۸۵	سری	[هفتگی به سه روزانه]	طهران	اگر دود برس = صدای ایران	۲۲۸
	ادکتر مبول				سری		طهران	از روز فرازگو پرسان = مجله ایران و فرانسه	۲۲۹
فقط ۳ نمره طبع و توزیع شد	دکتر حسین خان کمال		۱۷ جون ۱۹۱۰ [۱۳۲۸ق]	۴ جون ۱۹۱۰ [۱۳۲۸ق]		هفتگی	طهران	[البیابلیان برس طغیان ایران]	۲۳۰
استیخار از ویلیان [اسد آرزویان]	امار کار مارکار یان			[۱۳۰۱ق]	سری	هفتگی	طهران	[آسحق آرزویان]	۲۳۱
آزورد	اوسپ هوانسیان	دانشاکی		دایر نمره ۱۹-۱۸ [۱۳۲۷ق] اکبر ۱۹۱۱	سری	هفتگی	تبریز	[آزورد]	۲۳۲
زنگی	الکساندر وارطانیان	هانجاکی	دایر	[۱۳۲۸ق]	سری	هفتگی	تبریز	[زبانگی]	۲۳۳

اطلاعات متفرقه	صاحب امتیاز یا مدیر	ملک	تاریخ انبیا	تاریخ ابتدا	جانب	فاصله طبع	ولایت	چریده	نمبره
شروع اجراء کی	آندازیک بیگ نظر بان، ورتانس یا زریان			۱۳۱۰۱	سری	هفتگی	طهران	[شادین]	۲۳۴
جو صافی از سر	با کرداران از زریان			۱۳۲۱ق	سری	هفتگی	جلالی اصفهان	[جو قافی بات گام بر]	۲۳۵
از دوار	ماشتوس یا زریان			[۱۳۲۲ق]	سری	هفتگی	تبریز	[آزاد ار آرا جنور دازانی]	۲۳۶
قطعه نمبر و طبع رسید	اصافق ادیب الممالک]			[۱۳۱۶]	سنگی	[هفتگی]	تبریز	ادب	۲۳۷
بیخ ماه بر بود	انورالدین مجلسی]			شوال ۱۳۲۵		[هفتگی]	اصفهان	انجمن ملیه	۲۳۸
	از صابرو رش]			نمبره ۲-۵ ربیع الاول ۱۳۲۴	سنگی	ماهی ۲ نمبره	تبریز	دبستان	۲۳۹
	ارضا هدیر الممالک			ربیع الثانی ۷ ۱۳۲۸	سری	هفتگی	طهران	دیوان عدالت	۲۴۰
	فریدی			۱۳۲۹		[هفتگی]	طهران	شیخ چندر	۲۴۱
	فتحعلی، نغمسرت الله ابو المعالی								
	دکتر حسن خان طیب علی			[۱۳۲۴]	ژلاتین	هفتگی	همدان	عدل مظفر	۲۴۲
	یوسف الاعتصام الممالک]			۱۳۲۸	سری	ماہانہ	طهران	مجله بهار	۲۴۳
	روایع شعری و اخلاقی								
	۱۰۳ روایع								

حاشیه:

۱. از آغاز چاپ و نشر مطبوعات در ایران تا سال ۱۳۲۹ ه. ق، ۵ نشریه با نام اتحاد منتشر شده است که رابینو به ۳ نشریه، از آنها اشاره کرده است، ۲ نشریه دیگر نیز در سال ۱۳۲۴ ق در تبریز منتشر شده‌اند یکی به مدیریت احمد بصیرت «کاتب تبریزی» که این نشریه وابسته به انجمن اسلامی بوده و دیگری به مدیریت ابوالقاسم ضیاءالعلماء. مدیر نشریه اتحاد (ارگان انجمن اتحاد) که رابینو به آن اشاره کرده، مرحوم میرزاحمدعلی خان تربیت بوده است.
۲. «امیرنظام»، منظور نظر رابینو امیرنظام گروسی حکمران وقت آذربایجان است. اما وی از علیقلی خان خواهش نکرده بود که اسم جریده را تغییر بدهد بلکه به دستور محمدعلی میرزا «احتیاج» را به سبب اینکه در هفتمین شماره مقاله‌ای به انتقاد از واردات کالاهای بیگانه از جمله قوری جای داشته است توقیف کردند و مدیر آن را به چوب بستند ولی همین روزنامه‌نگار به دنبال توقیف نشریه‌اش، نشریه دیگری با عنوان اقبال با همان خصوصیات انتشار داد.
۳. نخستین شماره از نشریه احیا در روز دوشنبه چهارم ربیع‌الاول سال ۱۳۳۹ ق منتشر شده است مرحوم صدراشمی ذیل احیا می‌نویسد که: «فعالاً تا شماره ۱۳ سال اول، تاریخ دوشنبه ۲۰ رجب‌المرجب ۱۳۲۹ قمری در دست است».
۴. نشریه اختر از روز پنج‌شنبه ۱۶ ذیحجه ۱۲۹۲ ق به مدیریت محمدطاهر تبریزی و نویسندگی میرزامهدی اختر در اسلامبول ابتدا هفتگی، پس از چندی روزانه و مدتی نیز هفته‌ای دوبار به مدت ۲۳ سال منتشر شده است. در اینجا اشاره به دو نکته ضروری به نظر می‌رسد: یکی به‌رغم آنکه سرزمین اصلی زبان فارسی ایران است، اما نخستین مطبوعات فارسی در هندوستان منتشر شده است، و گویا هفته‌نامه اخبار ایرانی که در سال ۱۷۹۸ م [۱۳-۱۲۱۲ ق] در دهلی انتشار یافته است قدیمی‌ترین عنوان از این نشریات باشد. دیگر اینکه فهرست گزیده مطبوعات فارسی زبان چاپ خارج از کشور از آغاز تا سال ۱۳۲۹ ق به این شرح است: آری (باکو)؛ آزاد (دهلی)؛ آزاد (کلکته)؛ آزادی (استانبول)؛ احسن‌الاخبار و تحفة‌الاخبار (بمبئی)؛ اخبار ایرانی (دهلی)؛ اختر (استانبول)؛ اخوت (بفداد)؛ ارشاد (باکو)؛ اصلاح (پاریس)؛ اصلاح (بمبئی)؛ الشوّد (پاریس)؛ بحر موج (کلکته)؛ بنگال هرالده (دهلی)؛ بهلول (باکو)؛ پرورش (قاهره)؛ پیامبر باختر (واشنگتن)؛ ترکستان (استانبول)؛ تمدن (بمبئی)؛ تنقید (باکو)؛ جام جمشید (بمبئی)؛ جام جهان‌نما (کلکته)؛ چاپ‌بک (بمبئی)؛ چهره‌نما (اسکندریه)؛ چهره‌نما (قاهره)؛ حیل‌المتین (کلکته)؛ حقایق (باکو)؛ حکمت (قاهره)؛ خلافت (لندن)؛ خورشید خاور (عشق‌آباد)؛ درة‌النجم (نجف اشرف)؛ دعوت‌الاسلام (بمبئی)؛ راست‌گفتار (بمبئی)؛ راستی (بمبئی)؛ روح‌القدس (ایوردن)؛ روزنامه هندوستانی (بمبئی)؛ زنبور

— (باکو)؛ سراج الاخبار افغانیه (کابل)؛ سروش (استانبول)؛ سکندر (کلکته)؛ سلطان الاخبار (کلکته)؛ سماجر سوپها راجندرا (دهلی و کلکته)؛ سید الاخبار (حیدرآباد دکن)؛ شاهون (استانبول)؛ شمس (استانبول)؛ شمس الاخبار (کلکته)؛ شیدا (استانبول)؛ صدای اسلام (بغداد)؛ صوراسرافیل (ابوردن)؛ عروۃ الوثقی (باریس)؛ العلم (نجف اشرف)؛ الغری (نجف اشرف)؛ فکر استقبال (استانبول)؛ فیوضات (باکو)؛ قانون (لندن)؛ قد پاریسی (علیگر)؛ کسالت (آذربایجان)؛ کلکته (کلکته)؛ کمال (قاهره)؛ کوبک ناصری (بمبئی)؛ لودیانه اخبار (کلکته)؛ ماه عالم افروز (کلکته)؛ مجموعه ماورای خزر (عشق آباد)؛ مدرس فارسی (بمبئی)؛ مدینت (استانبول)؛ مرآت (باکو)؛ مرآت الاحوال (کلکته)؛ مرآت الاخبار (کلکته)؛ مظفری (مکه)؛ مظهر (تفلیس)؛ مفتاح الظفر (کلکته)؛ مغر القلوب (کراچی)؛ ملا نصرالدین (باکو)؛ مهر منیر (کلکته)؛ نامه وطن (حیدرآباد دکن)؛ نجف (نجف) و...

۵. نشریه اخوت همه هفته تا شماره ۱۳ در شهر رشت منتشر شده است.

۶. ادب عنوان نشریه‌ای بوده است که به مدیریت ادیب الممالک طی سه دوره در شهرهای ایران منتشر شده است: ابتدا در تبریز [که رابینو به این عنوان در مدخل ۲۳۷ اشاره کرده است] و مدتی در مشهد و سپس در تهران.

۷. آذربایجان به همت میرزا آقا بلوری تبریزی و مدیریت علیقلی [مدیر احتیاج] در تبریز از ۶ محرم ۱۳۲۵ [رابینو به اشتباه نوشته است ۲ محرم ۱۳۲۵] منتشر شده است. همچنین رابینو آخرین شماره این نشریه را «نمره ۱۹-۲۶ رمضان ۱۳۲۵» ذکر کرده است در حالی که شماره ۲۳ این نشریه در کتابخانه «مجلس سنای سابق» [کتابخانه شماره ۲ مجلس] موجود است.

۸. ذیل این عنوان مرحوم صدرهاشمی و ادوارد براون هیچ توضیح اضافی نداده‌اند و همچون رابینو فقط به ذکر عنوان بسنده کرده‌اند اما نگارنده احتمال می‌دهد که این عنوان، عنوان هفته‌نامه آزاد باشد نه آزادی، این هفته‌نامه در سال ۱۳۲۷ق در تهران به مدیریت ملک‌المورخین منتشر شده است.

۹. میرزا آقا بلوری تبریزی [ناله ملت] مدیر نشریه استقلال بوده است. شماره یکم استقلال در جمادی‌الاولی ۱۳۲۷ق در تبریز انتشار یافته است، فاصله انتشار این نشریه براساس نسخه‌های موجود در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران هفته‌ای دوبار بوده است، همچنین ادوارد براون ذیل این عنوان می‌نویسد که: «تا شماره پنجاه و چهارم [این نشریه] در مجموعه اینجانب موجود است».

۱۰. براساس نسخه‌های موجود در کتابخانه‌های معتبر کشور شماره یک استقلال ایران در ۲۲ جمادی‌الاولی ۱۳۲۸ق در تهران منتشر شده است. صاحب امتیاز این نشریه مستعان‌الملک و مدیر آن ابتدا حسین کحال و بعدها ابوالحسن تبریزی و سیدمحمدخان مهندس همایون بوده‌اند. آخرین شماره‌ای که نگارنده از آن اطلاع دارد شماره ۵۹ از سال دوم است که در تاریخ ۲۲ شعبان

- ۱۳۲۹ق انتشار یافته است و در کتابخانه شماره ۲ مجلس شورای اسلامی موجود است.
۱۱. مجله الاسلام یا گفتگوی صفاخانه اصفهان از رمضان ۱۳۲۰ق در شهر اصفهان به طور ماهانه به مدیریت محمدعلی داعی الاسلام منتشر شده است. تا شماره سوم از سال چهارم [۱۳۲۴ق] این مجله در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران موجود است.
۱۲. اصفهان عنوان نشریه‌ای بوده است که هفته‌ای سه بار در شهر اصفهان انتشار یافته است. شماره نخست این نشریه در رجب ۱۳۲۵ق منتشر شده است.
۱۳. نخستین شماره اطلاع در روز دوشنبه ۲۷ ربیع‌الثانی ۱۲۹۸ق انتشار یافته است. در فاصله انتشار این نشریه بی‌نظمی‌هایی دیده می‌شود و می‌توان آن را یک هفته‌نامه نامنظم محسوب کرد. آخرین شماره‌ای که از این نشریه در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران و کتابخانه شماره ۲ مجلس موجود است شماره ۱۰ از سال سی‌ام (۱۳۲۶) است.
۱۴. مؤسس آفتاب محمدباقر الفت بوده است و مدیریت آن را میرزا محمودخان سنجرى طهرانی برعهده داشته است. آخرین شماره‌ای که از این مجله موجود است شماره ۸ است که در ۲۴ رمضان ۱۳۲۹ق انتشار یافته است.
۱۵. اقبانوس به مدیریت حاجی سیدفرح‌الله کاشانی و با نظارت میرزا عبدالرحیم الهی قراچه‌داغی منتشر شده است نخستین شماره این نشریه مورخ ۱۷ ربیع‌الثانی ۱۳۲۶ق است و آخرین شماره‌ای که نگارنده یافته است شماره ۱۴ [۱۵ ذیقعدۀ ۱۳۲۶ق] است که در کتابخانه شماره ۲ مجلس موجود است.
۱۶. تا شماره ۱۶ الفت در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران موجود است.
۱۷. ادوارد براون ذیل آموزگار می‌نویسد: «از شماره یک تا بیست و چهار [این نشریه] در مجموعه من موجود است».
۱۸. مرحوم تربیت درباره امید در «فهرست روزنامه‌های آذربایجان» در مقالات تربیت (تهران: دنیای کتاب، ۱۳۵۵، ص ۳۸۶) می‌نویسد: «بیست و چهار شماره از این روزنامه انتشار یافته است».
۱۹. روزنامه انجمن وابسته به انجمن تبریز که با عنوانهای مختلفی همچون روزنامه انجمن تبریز، روزنامه مجلس ملی تبریز، جریده ملی، روزنامه انجمن ملی، روزنامه ملی ثبت شده است، در رمضان ۱۳۲۴ق انتشار یافته است. علی‌اکبر وکیلی و محمود غنی‌زاده سلماسی از زمره گردانندگان اصلی این نشریه بوده‌اند. این نشریه ابتدا هفته‌ای دوبار و بعد هفته‌ای سه‌بار و پس از چندی هفته‌ای چهاربار منتشر شده است. نسخه‌هایی از این نشریه در کتابخانه ملی ایران و کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.
۲۰. این نشریه با عنوان انجمن مقدس ملی اصفهان، انجمن ولایتی اصفهان و انجمن اصفهان

- منتشر شده است. و شماره نخست آن در یکشنبه ۲۱ ذی‌قعدة ۱۳۲۴ق انتشار یافته است، مدیر این نشریه سراج‌الدین صدرجیل عاملی موسوی و سردبیر آن نجم‌الواعظین موسوی بوده است.
۲۱. براساس نسخه‌های موجود در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران سال تأسیس انصاف ۱۳۲۵ق است.
۲۲. این نشریه هفته‌ای سه‌بار و گاهی اوقات هفته‌ای دوبار از یازدهم محرم ۱۲۸۸ق انتشار یافته است. در سال ۱۳۲۱ق مدتی نیز با عنوان ایران سلطانی منتشر شده است. دوره دوم این نشریه از سال ۱۳۳۴ق آغاز شده و تا چند سال بعد از ۱۳۲۰ش نیز استمرار داشته است.
۲۳. نخستین شماره ایران نو در ۷ شعبان‌المعظم ۱۳۲۷ق منتشر شده است. مدیریت این نشریه ابتدا به عهده سیدمحمود شبستری آذربایجانی ملقب به ابوالضیاء بوده است و بعدها سیدمهدی افجه آن را اداره می‌کرده است.
۲۴. شماره یک آئینه غیب‌نما در ربیع‌الثانی ۱۳۲۵ق انتشار یافته است. این روزنامه توسط ملک‌المورخین تأسیس شد. تا شماره سوم مدیریت این نشریه با خود وی بود ولی بعداً مدیریت آن را به عبدالرحیم کاشانی واگذار کرد. ملک‌المورخین از شماره ۱۶ به بعد نیز کلیه امتیاز و حقوق روزنامه را به عبدالرحیم کاشانی واگذار کرده است. دو شماره اول این نشریه به نام آئینه غیب‌نما ولی از شماره سوم روزنامه به آئینه غیب‌نما تغییر نام یافته است. ادوارد براون ذیل این عنوان می‌نویسد: «شماره آخر از مجموعه اینجانب تاریخ ۲۶ رجب ۱۳۲۹هـ.ق است».
۲۵. صاحب امتیاز و مدیر ملامعمو یا آی ملامعمو میرزااحمد مدیر مدرسه بصیرت و میرزاحسن سعیدالسلطان بوده‌اند. این نشریه تقریباً ارگان انجمن اسلامیة محله دوجی «شتربان» تبریز بوده است.
۲۶. آخرین شماره‌ای که از روزنامه بوق در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران موجود است شماره ۷ از سال پنجم [۱۳۳۱ق] است.
۲۷. بوگ سبز هفته‌ای دوبار از تاریخ ۲۷ ربیع‌الثانی ۱۳۲۶ق در اردبیل منتشر شده است. مؤسس این نشریه آقا میراحمد و مدیر آن فضل‌الله شیخ‌الاسلام بوده است.
۲۸. هفته‌نامه بشارت در مشهد به مدیریت محمدعلی و سردبیری محمدباقر در سال ۱۳۲۴ق منتشر شده است. آخرین شماره‌ای که از این نشریه موجود است شماره ۲۸ است که تاریخ ۲۲ جمادى‌الاولی ۱۳۲۵ را دارد.
۲۹. تا شماره ۳۳ نشریه بلدیة در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران موجود است. صاحب امتیاز و مدیر آن نیز به ترتیب مرتضی موسوی و میرزاابوالقاسم همدانی نوشته شده است و ترتیب انتشار آن هفتگی بوده است.
۳۰. مدیر نشریه بلدیة اصفهان میرزاعباسخان چهارمحالی دهکردی بوده است.

۳۱. مرحوم صدرهاشمی ذیل پرورش می‌نویسد: * که فعلاً تا شماره ۳۳ سال اول (دوشنبه چهارم ذی‌الحجه ۱۳۱۸ق) در دست است.*
۳۲. آخرین شماره‌ای که از نشریه پلیس ایران در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است شماره ۵۲۴، سال دوم است.
۳۳. دوره اول تبریز به مدیریت حسین طبیب‌زاده [کمال] در سال ۱۲۹۶ق منتشر شده است. مدیران دوره دوم این نشریه اسماعیل یگانی و حسین طبیب‌زاده بوده‌اند. این نشریه در دوره دوم با نظر حسین فشنگچی منتشر شده است.
۳۴. تا شماره ۴۹ تدین در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است. صاحب امتیاز و مدیرمسئول این نشریه ملاصادق فخرالاسلام بوده است.
۳۵. میرزاحمدحسین فروغی [ذکاءالملک] مدت نه سال [۴۳۴ شماره] تربیت را منتشر کرده است. آخرین شماره این نشریه روز پنج‌شنبه ۲۹ محرم‌الحرام ۱۳۲۵ق انتشار یافته است.
۳۶. شماره نخست تمدن ۱۷ ذیحجه ۱۳۲۴ق در تهران انتشار یافته است. آخرین شماره‌ای که از این نشریه در کتابخانه شماره ۲ مجلس موجود است شماره ۸، سال سوم است که تاریخ چهارشنبه ۱۵ شعبان ۱۳۲۷ق را دارد. مرحوم صدرهاشمی ذیل تمدن می‌نویسد: * روزنامه تمدن بیش از یک شماره در رشت منتشر نگردیده و این شماره تاریخ ۲۹ ربیع‌الثانی ۱۳۲۷ قمری است. پس از تسخیر طهران به دست ملیون در سال ۱۳۲۷ قمری و بازگشت آزادیخواهان؛ مدبرالممالک به طهران بازگشته و برای بار چهارم روزنامه تمدن را منتشر ساخته است.*
۳۷. تئیه با امتیاز ابراهیم‌خان معتضدالاطباء و مدیریت مصطفی مترجم تا شماره ۶ ده روز یکبار و پس از آن همه هفته در تهران منتشر شده. نوع چاپ این نشریه تا شماره ۱۳ سنگی و از آن به بعد سربی بوده است. تا شماره یکم از سال هشتم [۱۳۲۲ق] این نشریه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است. لازم به ذکر است که این نشریه بعدها به تئیه درخشان تغییر نام داده است.
۳۸. شماره ۱۱ تیاتر در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.
۳۹. نخستین شماره ژیا در قاهره در تاریخ ۱۴ جمادی الاخر ۱۳۱۶ق منتشر شده است و آخرین شماره‌ای که از آن در دست است شماره ۳۶، سال دوم (۲۰ جمادی‌الاول ۱۳۱۸ق) است.
۴۰. ژیا در تهران از ۲۲ رجب ۱۳۲۱ق انتشار یافته است. آخرین شماره موجود این نشریه شماره ۱۴ از سال هفتم [۱۳۲۳ق] است که در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است. در اینجا لازم است به این نکته اشاره شود که نشریه ژیا در کاشان نیز منتشر شده است. شماره نخست این نشریه در کاشان تاریخ پنج‌شنبه ۲۵ ذی‌قعدة‌الحرام ۱۳۲۷ق را دارد.
۴۱. جارچی ملت در اواخر سال ۱۳۲۸ق در تهران انتشار یافته است. آخرین شماره‌ای که از آن

در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است شماره ۱۰ از سال بیستم [۱۳۴۶ق] است.
۴۲. آخرین شماره موجود جام‌جم در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران شماره ۲۹ [۱۳۲۶ق] است.

۴۳. مرحوم تربیت در «فهرست روزنامه‌های آذربایجان» در مقالات تربیت (تهران، دنیای کتاب، ۱۳۵۵، ص ۳۸۹) می‌نویسد: «اولین ورقه [ای] که در تبریز پس از اعلان مشروطیت نشر شده روزنامه مجلس ملی تبریز بوده. این روزنامه روی نیم‌ورق به مدیریت سیدعلی اکبر در غزوه رمضان ۱۳۲۴ قمری طبع شده؛ چون کلمه مجلس مناسب نبود برحسب پیشنهاد (کذا) این شماره انتشار نیافت و به جای آن در همان روز شماره دیگری با عنوان روزنامه ملی چاپ و منتشر شده و بعد از اندکی تبدیل نام داده و به جریده ملی موسوم گردیده و بعد از مدتی به نام انجمن شروع به انتشار نموده است». نخستین شماره‌ای که از این نشریه به نام جریده ملی منتشر شده است شماره ۳۲ است که در تاریخ ۴ ذیحجه ۱۳۲۴ق در چهار صفحه با چاپ سنگی و خط نسخ انتشار یافته است و آخرین شماره منتشر شده به این نام شماره ۳۷ است و بنابراین جمعاً این نشریه با عنوان جریده ملی شش شماره بیشتر منتشر نشده است.

۴۴. نخستین شماره الجمال در تاریخ ۲۶ محرم ۱۳۲۵ق به قطع ۲۱×۳۴ در ۸ صفحه در تهران منتشر شده است. آخرین شماره این نشریه شماره ۳۵ (سال اول) است که در تاریخ ۲۶ ربیع‌الاول ۱۳۲۶ق انتشار یافته است.

۴۵. جمالیه عنوان نشریه‌ای است که از دوشنبه ۲۱ ربیع‌الثانی ۱۳۲۸ق از ابتدا تا شماره ۱۹ (سال اول) همه هفته و پس از آن هفته‌ای دوبار در همدان به مدیریت حاج محمدحسن اصفهانی و حسین مترجم نظام منتشر شده است. آخرین شماره‌ای که تاکنون از این نشریه به دست آمده شماره ۴۱ است که تاریخ یکشنبه ۱۹ صفر ۱۳۲۹ق را دارد.

۴۶. شماره یک الجناب در ۲۰ شوال ۱۳۲۴ منتشر شده است. آخرین شماره‌ای که از این نشریه در کتابخانه شماره ۲ مجلس موجود است شماره ۱۴ است که در ۱۶ ربیع‌الاول ۱۳۲۵ منتشر شده است. مدیر این نشریه میرسیدعلی جناب بوده است.

۴۷. هفته‌نامه جنوب به مدیریت محمدباقر تنگستانی و سردبیری سیدیعقوب شیرازی در شوال ۱۳۲۸ق در تهران منتشر شده است. آخرین شماره‌ای که از این نشریه در کتابخانه ملی ایران موجود است شماره ۳۵ سال اول است که تاریخ ۱۲ شعبان ۱۳۲۹ق را دارد.

۴۸. جهاداکبر از ۶ محرم ۱۳۲۵ق به مدیریت علی خراسانی و سردبیری محمدعلی علم همه هفته در اصفهان انتشار یافته است. از این نشریه تا شماره ۴۱ [۱۳۲۶ق] در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران و شماره ۴۲ این نشریه نیز در کتابخانه شماره ۱ مجلس موجود است.
۴۹. تا شماره ۳۹ چته پاره‌ه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۵۰. انتشار نشریه چهره‌نما را در مصر به دو دوره می‌توان تقسیم کرد: دورهٔ اوّل در اسکندریه و دورهٔ دوم در قاهره. نخستین شمارهٔ دورهٔ اوّل در محرم الحرام ۱۳۲۲ق انتشار یافته است و نخستین شمارهٔ دورهٔ دوم [قاهره] در دهم رمضان ۱۳۲۳ق منتشر شده است [شماره سوم، سال دوم، شمارهٔ مسلسل ۲۷] بنیادگذار و نخستین مدیر این نشریه عبدالمحمّد ایرانی ملقب به مؤدب‌السلطان بوده است که پس از مرگ وی، پسر او م. مؤدب‌زاده ادارهٔ نشریه را برعهده داشته است. تا شمارهٔ ۱۱ سال سی‌وپنجم [۱۳۱۷ش] این نشریه در کتابخانهٔ مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۵۱. جبل المتین به مدیریت سیّد جلال‌الدین الحسینی ملقب به مؤیدالاسلام ابتدا در تاریخ دهم جمادی‌الثانی ۱۳۱۱ق در شهر کلکته انتشار یافته است. نخستین شمارهٔ این نشریه در طهران به مدیریت سیّدحسن کاشانی در تاریخ ۱۵ ربیع‌الاول ۱۳۲۵ق منتشر شده است. آخرین شماره‌ای که از جبل‌المتین [طهران] در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه تهران و شمارهٔ ۲ مجلس موجود است، شمارهٔ ۷ از سال سوم است که تاریخ ۱۴ رجب ۱۳۲۷ق را دارد.

۵۲. انتشار الحدید را می‌توان به دو دوره تقسیم کرد. دورهٔ نخست این نشریه در سال ۱۳۱۵ق در تبریز به مدیریت سیّدحسین‌خان عدالت انتشار یافته است [سه شماره]، دورهٔ دوم که تا شمارهٔ ۱۷ به نام الحدید و از شمارهٔ ۱۸ به نام حدید منتشر شده از جمادی‌الاول ۱۳۲۳ق شروع شده، که تا شمارهٔ ۱۳ از سال دوم ۱۳۲۴ق آن در کتابخانهٔ مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۵۳. به نشریه‌ای با عنوان حریت جز رابینو هیچ‌یک از محققان و مورخان تاریخ مطبوعات اشاره‌ای نکرده‌اند و نسخه‌ای نیز از آن در کتابخانه‌های معتبر ایران وجود ندارد.

۵۴. مدیر نشریه حرف حق سیّد نعمت‌الله اصفهانی بوده است.

۵۵. مرحوم صدرهاشمی ذیل حشرات‌الارض می‌نویسد: «این روزنامه پس از انقلابات تبریز باز طبع و منتشر گردیده و شمارهٔ ۱۵ سال سوم که متعلق به بعد از انقلاب است در تاریخ دوشنبه ۲۱ محرم ۱۳۲۹ق انتشار یافته است. در این دوره روزنامه با چاپ سنگی (مطبعه اسکندانی) طبع شده و صفحهٔ اوّل و چهارم آن دارای کاریکاتور رنگی است».

۵۶. در گسترهٔ زمانی این اثر [جزوهٔ رابینو]، ۲ نشریه با عنوان حفظ‌الصحه در تهران منتشر شده‌اند، نخستین عنوان در سال ۱۳۱۹ق به مدیریت احمد و از سوی انجمن صحیه انتشار یافته است و دومین عنوان مجله‌ای ماهانه بوده است که در سال ۱۳۲۴ق به مدیریت علی‌اصغر مؤدب‌الدوله نفیسی منتشر شده است.

۵۷. ادوارد براون ذیل این عنوان می‌نویسد: «هفت شماره از حقایق انتشار یافته است».

۵۸. هفته‌نامهٔ حقوق به مدیریت سلیمان میرزا اسکندری و همکاری برادرش یحیی میرزا و میرزامحمّد خراسانی در پنج‌شنبه ۲۹ جمادی‌الاول ۱۳۲۵ق انتشار یافته است. آخرین شماره‌ای که

از این نشریه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است شماره ۵ از سال دوم [۱۳۲۶ق] است. البته این نشریه دوره دوم نیز داشته است که به مدیریت عماد نقیب‌زاده طباطبایی در سال ۱۳۳۹ق انتشار یافته است.

۵۹. عنوان درست این هفته‌نامه نامه حقیقت است که به مدیریت احمد دهکردی نوریخس در اصفهان منتشر شده است.

۶۰. حیوة عنوان یک هفته‌نامه سیاسی، اجتماعی، خبری بوده است که به مدیریت محمدحسین حیات شیرازی [خادم‌الشرعیات] در شیراز منتشر شده است. آخرین شماره‌ای که از این نشریه در کتابخانه‌های معتبر موجود است شماره ۵ از سال اول است و در کتاب فارس و جنگ بین‌المللی تألیف آدمیت [ص ۲۸۴-۲۸۵] نیز در مطلبی تحت عنوان «نظری به جراید زمان» مقاله‌ای از این نشریه نقل شده است و در زیرنویس آن آمده است که «این مطلب مربوط به نشریه حیات، شماره ۵۴ (۲۸ ربیع‌الاول ۱۳۳۴) است».

۶۱. تاریخ انتشار خاورستان ۲۰ شوال ۱۳۲۷ق است نه ۲۰ شعبان، و مدیر آن مرتضی اعتضادالملته و شریف بوده است.

۶۲. خلاصه‌الحوادث نخستین نشریه روزانه ایران است که در سال ۱۳۱۶ق از روز دوشنبه چهاردهم جمادی‌الثانی از سوی وزارت انطباعات منتشر شد. این روزنامه تا شوال ۱۳۲۱ق سوی یکشنبه و جمعه همه‌روزه انتشار می‌یافت. مدیران این روزنامه به ترتیب محمدباقر اعتمادالسلطنه و مجیرالدوله مستوفی بوده‌اند.

۶۳. نشریه خلافت به سه زبان فارسی، عربی، ترکی در لندن به مدیریت شیخ حسن تبریزی و همکاری نجیب و امین هندیا منتشر شده است. آنچه مسلم است این است که پس از شماره ۱۲ این نشریه به انتشار خود ادامه داده است.

۶۴. خیراندیش به استناد تحقیقات مرحوم تربیت و ادوارد براون در سال ۱۳۲۶ق در تبریز انتشار یافته است نه ۱۳۲۷ق.

۶۵. شماره نخست دارالعلم در تاریخ ۲۲ شوال ۱۳۲۷ق منتشر شده است.

۶۶. از مجله دعوة الاسلام تا شماره ۳ (سال دوم) در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۶۷. مجله دعوة‌الحق به مدیریت شیخ محمدعلی بهجت‌دزفولی از شعبان ۱۳۲۱ق منتشر شده است. پس از انتشار ده شماره در سال اول، حدود یک سال تعطیل شده و سپس مجدداً در ربیع‌الثانی ۱۳۲۴ق دوره دوم را آغاز کرده است.

۶۸. روح‌الامین را ادیب حضورعراقی همه هفته در تهران منتشر کرده است. تا شماره ۷، سال دوم [۱۳۲۷ق] این نشریه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۶۹. روح‌القدس عنوان یک نشریه سیاسی، علمی، انتقادی است که همه هفته در قطع ۲۱×۳۴ و در ۴ صفحه به بهای «یک نمره صد دینار و یک جو غیرت» به وسیله شیخ احمد روح‌القدس تربتی معروف به سلطان‌العلماء خراسانی در تهران منتشر شده است. با اینکه اکثر مورخان شماره ۲۶ را آخرین شماره این نشریه دانسته‌اند اما در کتابخانه شماره ۲ مجلس شماره ۲۷ آن که تاریخ پنج‌شنبه ۴ جمادی الاول ۱۳۲۶ را دارد، موجود است. محقق گرامی آقای محمد گلبن نیز بیش از ۲۸ شماره این نشریه را در مجموعه‌ای تجدید چاپ کرده است. (تهران، نشر چشمه، ۱۳۶۳).

۷۰. روزنامه علمی دولت علیه ایران در سال ۱۲۸۰ ق به سه زبان فارسی، فرانسوی، عربی انتشار یافته است. پس از نشر ۱۷ شماره موقتاً تعطیل شده و پس از مدتی وقفه در محرم ۱۲۸۳ ق شماره ۱۸ منتشر شده است. آخرین شماره‌ای که از این نشریه موجود است شماره ۵۳ است که نسخه‌ای از آن در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران و نسخه دیگر در کتابخانه شماره ۲ مجلس نگاهداری می‌شود و تاریخ انتشار آن ۹ دی‌ماه ۸۹۲ جلالی [شوال المکرم ۱۲۸۲ ق] است.

۷۱. روزنامه وقایع اتفاقیه که سومین نشریه ادواری ایران است از روز جمعه ربیع‌الثانی ۱۲۶۷ ق انتشار یافته است. شماره نخست این نشریه عنوان روزنامه اخبار دارالخلافة طهران را داشته است. از شماره ۲ تا ۴۷۰ با نام روزنامه وقایع اتفاقیه بوده، در شماره ۴۷۱ نخست واژه «اتفاقیه» را از کنار «وقایع» برداشته‌اند و در پی آن از شماره ۴۷۲ [۱۰ صفر ۱۲۷۷ ق] این روزنامه به روزنامه دولت علیه ایران تغییر نام پیدا کرده است.

۷۲. صاحب امتیاز رهنما عبدالرحیم شیرازی بوده است. و مدیریت آن را عبدالله قاجار داشته است. از شماره ۱ تا ۲۴ این نشریه در کتابخانه ملی موجود است.

۷۳. شماره نخست زاینده‌رود در محرم ۱۳۲۷ ق منتشر شده است. مدیر این نشریه ابتدا معین‌الاسلام خوانساری بوده و از سال چهارم مدیر مسئول آن ادیب خراسانی شده است. تا شماره ۱۶ سال چهارم [۱۳۳۲ ق] این نشریه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۷۴. از ساحل نجات چاپ انزلی تا شماره ۳ و از ساحل نجات چاپ رشت تا شماره ۱۱ [۱۳۲۸ ق] در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۷۵. شماره نخست سعادت در ۲۳ ربیع‌الثانی ۱۳۲۹ ق در تبریز انتشار یافته است. صاحب امتیاز این نشریه ابراهیم شمس بوده است.

۷۶. ادوارد براون در تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران ذیل سعادت می‌نویسد: «من نمرات ۴۳ و ۴۶ این روزنامه را در دست دارم شماره ۴۳ تاریخ دهم صفر سنه هزار و سیصد و بیست و شش هجری قمری مطابق چهارده مارس هزار و نهصد و هشت است».

۷۷. ظاهراً در همان سال انتشار سلسیل در اصفهان، نشریه‌ای نیز با همین نام در تهران منتشر شده است. رابینو، مرحوم تربیت و ادوارد براون به انتشار سلسیل چاپ اصفهان و مرحوم

صدرهاشمی به سلسیل چاپ تهران اشاره کرده‌اند.

۷۸. شماره ۴۸ شاهنشاهی که تاریخ ۲۰ محرم ۱۳۲۵ ق را دارد در کتابخانه شماره ۲ مجلس موجود است. شماره ۴۹ این نشریه نیز در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۷۹. شماره ۱ شمس در ۸ شعبان ۱۳۲۶ ق در اسلامبول منتشر شده است.

۸۰. شورای ایوان از سوی انجمن مشورت تبریز و به مدیریت حسن شریفزاده، سعید سلماسی و علی دوافروش از سال ۱۳۲۶ ق همه هفته در تبریز منتشر شده است.

۸۱. عنوان درست این نشریه شیراز و یا هفته‌نامه اخوت شیراز است و از سوی انجمن اخوت شیراز از سال ۱۳۲۶ ق منتشر شده است، صاحب امتیاز آن تاج‌الشعراء و مدیر آن عبدالکریم معروفعلی شیرازی و شجاع‌السادات بوده‌اند.

۸۲. شماره ۱ صبح صادق در روز ۲۳ صفر ۱۳۲۵ ق انتشار یافته است، آخرین شماره‌ای که از این نشریه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است شماره ۹۷ از سال دوم است.

۸۳. طوس در مشهد با یک وقفه تا سال ۱۳۳۳ ق منتشر شده است. آخرین شماره‌ای که از این نشریه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است شماره ۳۳، سال سوم [۱۳۳۳ ق] است.

۸۴. نخستین شماره عراق عجم در ۲۶ ربیع‌الاول ۱۳۲۵ ق منتشر شده است، تا شماره ۳۵ این نشریه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۸۵. شماره نخست عصر در تاریخ ۱۷ ذی‌عقده ۱۳۲۸ انتشار یافته است.

۸۶. فرج بعد از شدت در سال ۱۳۲۵ ق در اصفهان به مدیریت میرزانورالدین مجلسی انتشار یافته است. این نشریه پس از انتشار سه شماره به علت تأسیس انجمن بلدی به عنوان انجمن بلدی به انتشار خود ادامه داده است. مرحوم صدرهاشمی به نقل از ادوارد براون ذیل فرج بعد از شدت چاپ اصفهان، به یک «روزنامه هفتگی منتشره در طهران با چاپ سنگی» با همین عنوان اشاره دارد.

۸۷. مدیر فلاح مظفری فخیم‌السلطنه بوده و تا شماره ۱۹ این مجله در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۸۸. مرحوم تربیت، ادوارد براون، صدرهاشمی و رایینو تاریخ انتشار نخستین شماره کرمانشاه را ذی‌عقده ۱۳۲۷ نوشته‌اند اما نخستین شماره این نشریه که در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است تاریخ ۱۱ شعبان ۱۳۲۷ ق را دارد.

۸۹. گنجینه فنون مجله‌ای است که از ذی‌عقده ۱۳۲۰ ق هر پانزده روز یکبار در تبریز به مدیریت محمدعلی تربیت و با همکاری سیدحسن تقی‌زاده و یوسف اعتصام‌الملک منتشر شده است. دوره کامل این مجله که ۲۴ شماره است در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۹۰. مجلس در آغاز به مدت ۳ ماه هفته‌ای چهار شماره و پس از آن تا شماره ۶۸ [۲۵ صفر

المظفر ۱۳۲۵ ق] روزانه منتشر شده است. امتیاز این نشریه به نام محسن صدرالعلماء و مدیر آن محمدصادق طباطبایی بوده است. ادیب‌الممالک فراهانی و یحیی کاشانی نیز به ترتیب سردبیر این نشریه بوده‌اند.

۹۱. مجله استبداد یک مجله هفتگی سیاسی بوده است که به مدیریت مهدی شیخ‌الممالک انتشار یافته. رابینو و ادوارد براون شماره ۳۱ این مجله را آخرین شماره دانسته‌اند اما شماره ۳۴ آن نیز در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۹۲. از مجله مجموعه اخلاق تا شماره ۱۸ در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۹۳. رابینو و براون و مرحوم صدرهاشمی تاریخ انتشار محاکمات را در ۱۷ جمادی‌الاول ۱۳۲۵ ق نوشته‌اند اما شماره ۱ این نشریه که در کتابخانه شماره ۲ مجلس شورای اسلامی موجود است، تاریخ ۸ جمادی‌الاول ۱۳۲۵ ق را دارد.

۹۴. آخرین شماره مساوات چاپ تهران در ربیع‌الثانی ۱۳۲۶ ق منتشر شده است نه ربیع‌الاول.

۹۵. نخستین شماره معارف در ۲۵ شوال ۱۳۲۴ ق انتشار یافته است. آخرین شماره‌ای که از این نشریه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است شماره ۱۶، سال دوم [۱۳۲۶ ق] است.

۹۶. مرحوم صدرهاشمی ذیل معرفت یزد می‌نویسد: «نگارنده فعلاً تا شماره ۱۸ سال اول آن را که در تاریخ دوشنبه ۲۷ ذیحجه ۱۳۲۷ انتشار یافته در دست دارم».

۹۷. ناصری عنوان نشریه‌ای اقتصادی، خبری، تربیتی بوده که همه هفته در تبریز انتشار یافته است. محمد ندیم‌باشی مدیر مدرسه مظفری نخستین مدیر آن نشریه بوده است. تاریخ انتشار این نشریه ۱ شوال ۱۳۱۱ ق است. از این نشریه تا سال هشتم، شماره ۳۳ [۱۳۱۷ ق] در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۹۸. شماره یک هفته‌نامه نجات در تاریخ ۳ جمادی‌الثانی ۱۳۲۷ ق منتشر شده است و آخرین شماره‌ای که از این نشریه در کتابخانه شماره ۲ مجلس و کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است شماره ۲۹ (ذیقعه ۱۳۲۷ ق) است.

۹۹. صاحب امتیاز و مدیر مسؤول ندای اسلام سیدضیاء‌الدین طباطبایی بوده است. تا شماره ۳۵ این نشریه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است.

۱۰۰. آخرین شماره‌ای که از نشریه ندای وطن در کتابخانه شماره ۲ مجلس موجود است، شماره ۳۶، سال سوم [۱۳۲۷ ق] است.

۱۰۱. شماره نخست نیر اعظم در تاریخ ۱۲ رمضان ۱۳۲۵ ق منتشر شده است.

۱۰۲. شماره نخست وطن در ۲۱ ذیقعه ۱۳۲۴ ق انتشار یافته است.

۱۰۳. برای آگاهی بیشتر بنگرید به: راهنمای مطبوعات ایران عصر قاجار (۱۲۵۳ ق | ۱۲۱۵ ش) -

۱۳۰۴ ش)، تألیف سیدفرید قاسمی. تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ۱۳۷۲.

ضمیمه:

احوال و آثار رابینو

هیاجنت لویی رابینو دی بورگوماله / Hyacinth Louis Rabino di Borgomale (لیون ۱۸۷۷م/ ۱۲۹۴ ه. ق. - پاریس ۱۹۵۰ / ۱۳۲۹ خ)، پس از تحصیلات مقدماتی در لیون و تحصیلات دانشگاهی در پاریس به خدمت دولت انگلیس در آمد و از ۱۹۰۳ تا ۱۹۳۸ که بازنشسته شد، به خدمات کنسولی و سیاسی پرداخت. او در کرمانشاه (۱۹۰۳ تا ۱۹۰۵) و رشت (۱۹۰۶ تا ۱۹۱۲) و پس از آن در دارالبیضا (کازابلانکای مراکش)، قاهره، ازمیر و شمال آفریقا در سمت نایب کنسول و کنسول انگلیس خدمت کرد. به نوشته دکتر محمد معین در فرهنگ فارسی (۵/۵۶۷) رابینو اصلاً ایتالیایی بوده و بعد به تابعیت انگلیس در آمد و «سالیان دراز رئیس بانک شاهنشاهی ایران در تهران بود»، اما این قول نادرست است زیرا که پدر رابینو چند سالی مدیر بانک شاهی در ایران بوده است. رابینو در ۱۸۹۵ به ایران آمده و در مقام منشی پدر خود شروع به کار کرده است.

رابینو در طی اقامت خود در ایران در زمینه‌های مختلف تحقیق کرد و حاصل تحقیقات خود را به صورت مقاله و کتاب در فرانسه و انگلیس انتشار داد. بسیاری از آثار او از جمله کتاب *سفرنامه مازندران و استراباد* به فارسی ترجمه شده است (۱۳۳۶ خ) و کتاب *سکه‌ها و نشانها و مهرهای شاهان ایران* از ۱۵۰۰ تا ۱۹۴۱ به سرمایه بانک ملی ایران به چاپ رسیده است. وزارت امور خارجه ایران هم فهرست نمایندگان سیاسی و کنسولی انگلیس در ایران را از او به چاپ رسانده است. رابینو از سال ۱۸۹۷م در ایران به سر می‌برده است.

رابینو اهل تحقیق و تألیف بود و «علاقه بسیار به علوم و آداب و معارف ایرانی داشت» (دکتر محمد معین، ۵/۵۶۸). فهرست اجمالی آثار او نشانگر دامنه وسیع موضوعات مورد علاقه اوست. برخی از نوشته‌های او چند بار تجدید چاپ شده‌اند. این فهرست، که بر حسب ترتیب تاریخی تدوین شده، هم برای نشان دادن دامنه تحقیقات او و هم برای استفاده پژوهندگان ایرانی فراهم آمده است، به همین جهت عنوان نوشته‌ها به فارسی برگردانده شده است. آقای جعفر خمایی زاده در مقدمه کتاب روزنامه‌های ایران (تهران، اطلاعات، ۱۳۷۲)، مختصر احوال رابینو و فهرست آثار او را با آثاری که به فارسی ترجمه شده‌اند، انتشار داد. برای کسب اطلاع بیشتر به آنجا و مجله‌های روزگار نو (سال ۳، ش ۴: ۴۸-۵۸) و گوهر (ش ۱: ۷۰۹-۷۱۷ و ش ۲: ۱۲۹-۲۲۶) و مردم‌شناسی (ش ۳: ۱-۳) رجوع شود.

آثار رابینو:

1. *Catalogue of the coins of the Shahs of Persia preserved in the Imperial Bank of Persia, Tehran, 1901 (Ms.).*

○ فهرست سکه‌های شاهان ایران که در بانک شاهنشاهی موجود هستند، ۱۹۰۱.

2. *Notes on Lur-i-Kuchik and Pusht-i-Kuh and Pish-Kuh tribes, Simla, Government Central Press, 1906.*

○ یادداشتی درباره لُرکوچک و پشت‌کوه و پیشکوه، ۱۹۰۶.

3. *Gazetter of Kermanshah, Simla, Govt. Central Press, 1907.*

○ فرهنگ جغرافیایی کرمانشاه، ۱۹۰۷.

4. "Coins of the Shahs of Persia", reprinted from the *Numismatic Chronicle*, Fourth series, London, vol. VIII (1908), vol. XI (1941).

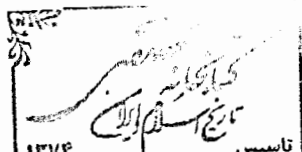
○ سکه‌های پادشاهان ایران، ۱۹۰۸.

5. et F.D. Lafont. *L'industrie séricicole en Perse. Avec une carte s'ricicole de la Perse et 33 fig. dans le texte, Montpellier, Coult et fils, 1909, in 8°*

○ صنعت ابریشم در ایران، ۱۹۰۹.

6. "Mineral prospecting in Persia", *Diplomatic and Cosular reports*, 1910.

○ کشف معادن در ایران، ۱۹۱۰.

7. "Culture de tabac en Guilan", *Progrès agricole et viticole* (Montpellier), 1911.

○ کشت تنباکو در گیلان، ۱۹۱۱.

8. *La culture du riz en Guilan (Perse) et dans les autres provinces du sud de la Caspienne*, Montpellier, Coulet, 1911, in 8°

○ کشت برنج در ایران و دیگر ایالات جنوب دریای مازندران، ۱۹۱۱.

9. "La presse persane depuis ses origines jusqu'à nos jours", Paris, *Revue du Monde Musulman (R.M.M.)*, t.22 (1913), pp.287-315.

○ مطبوعات فارسی از ابتدا تا امروز، ۱۹۱۳ (موضوع دفتر حاضر).

10. "A Journey in Mazandaran from Resht to Sari", *Geographic Journal*, t. XLII (1913), pp.435-454.

○ سفر در مازندران از رشت تا ساری، ۱۹۱۳.

11. "Les anciens sports au Guilan", *R.M.M.*, t.26 (mars 1914), pp.97-110, 5 photos.

○ ورزشهای قدیمی گیلان، ۱۹۱۴.

12. "A travers le Mazenderan", traduit et résumé par B [ouvat, Lucien], *R.M.M.*, t.26 (1914), pp.140-145.

○ سفر به مازندران، ۱۹۱۴.

13. "Quelques pièces curieuses persanes", *R.M.M.*, t.26 (1914), pp.128-132.

○ چند سکه عجیب ایرانی، ۱۹۱۴.

14. "Notes sur la Perse", *R.M.M.*, t.26 (1914), pp.95-110.

○ یادداشتهایی درباره ایران، ۱۹۱۴.

15. Carte de la province du Guilan, dressée et dessiné par le capitaine Faure et publié par la société lyonnaise séricicole et soies d'Extrême-Orient, Lyon, 1914

○ نقشه ایالت گیلان ...، ۱۹۱۴.

16. "Une tentative de réforme en 1875 (*Tanzimât-i Hasan*)", *R.M.M.*, t.26 (mars 1914), pp.133-139.

○ اقدام برای اصلاحات (تنظیمات حسن) در ۱۲۹۳ ه.ق، ۱۹۱۴.

17. "Notes sur la Perse. Une chanson Guilek", *R.M.M.*, t.28 (mars 1914), pp.222-229, 2 photos.

○ یک ترانه گیلک، ۱۹۱۴.

18. "et F.D. Lafont. "Culture de la goudre à ghaliân en Guilan et en Mazanderan", *R.M.M.*, t.28 (sep. 1914), pp.232-236, 3 fig.

○ کشت تنباکوی غلیان در گیلان و مازندران، ۱۹۱۴.

19. "et F.D. Lafont. "Culture de la canne en Mazanderan", *R.M.M.*, t.28 (sep. 1914), pp.237-243, dessins.

○ کشت نیشکر در مازندران، ۱۹۱۴.

20. "Coins of the Jalâir, Karâ Koyunlu, etc. dynasties", *Numismatic Chronicle*, 6^e ser., vol. 10 (1915), pp. 94-139.

○ سکه‌های امرای جلایر، قراقویونلو و ...، ۱۹۱۵.

21. "Coins of the Shahs of Persia", continued from vol. II, p.196; III, Addenda; IV, "Copper coinage, 1502-1877", *Numismatic Chronicle* (1915), part II, pp.243-248; part III, pp.351-359.

○ سکه‌های پادشاهان ایران از دوره صفوی تا اواسط عهد ناصرالدین شاه، ۱۹۱۵.

22. "Les provinces caspiennes de la Perse. Le Guilân", *R.M.M.*, vol. 32 (1915-1816), pp.1-499.

-Réimpression/ Paris 1917, 1974.

○ ایالات ایران در جنوب دریای مازندران: گیلان، ۱۹۱۵.

23. "Médailles des Qâdjârs", *R.M.M.* (1916), pp.47-52.

○ مدالهای قاجاریه، ۱۹۱۶.

24. *Les tribus du louristan*, Paris, Leroux, 1916, 52p., 2pl. (Coll. de la *R.M.M.*).

○ طوایف لرستان، ۱۹۱۶.

25. "Silk Culture in Persia", *British Overseas Trade Journal*, 1917-18.

○ پرورش ابریشم در ایران، ۱۹۱۷.

26. "Ruler of Lahijan and Fuman in Gilan", *Journal Royal of the Asiatic Society* (1918), pp.85-100.

○ فرمانروایان لاهیجان و فومن، ۱۹۱۸.

27. "Kermanschah, ville de Kermanschah districts, tribus", *R.M.M.*, t.38-39 (mars 1920), pp.1-40, 1pl., 6 fig.

○ کرمانشاه: شهر، بخشها و طوایف، ۱۹۲۰.

28. "Une lettre familière de Fath Ali Chah", *R.M.M.*, XI (1920), pp.131-135.

○ یک نامه خصوصی از فتحعلی شاه، ۱۹۲۰.

29. "Rulers of Gilan: rulers of Gaskar, Tul and Naw, Persian Talish, Tulam, Shaft, Rasht, Kuhdum, Kuchisfahan, Daylaman, Panikuh and Ashkavar in Gilan, Persia", *J.R.A.S.* (July 1920), pp.277-296.

○ فرمانروایان گیلان: گسکر، طالش، شفت، ...، ۱۹۲۰.

30. "Hamadan", *R.M.M.*, vol. 43 (fév. 1921), pp.221-227.

○ همدان، ۱۹۲۱.

31. "Lettres inédites de Dupleix (en persan)", *R.M.M.*, t.LVII (1924), pp.168-173.

○ نامه‌های منتشرنشده دوپل، ۱۹۲۴.

32. *Contribution à l'étude de la flore du nord de la Perse*, 1925.

○ درآمدی بر گل و گیاههای شمال ایران، ۱۹۲۵.

33. *Contribution à l'étude de la faune du nord de la Perse*, 1925.

○ درآمدی بر حیات وحش در شمال ایران، ۱۹۲۵.

34. "Les dynasties alaouides du Mazandéran", *J.A.*, t.210 (1927), pp.253-277.

○ سلسله‌های علوی مازندران، ۱۹۲۷.

35. *Mazandaran and Astarabad: topography of a travel in 1928*, London, 1928, 169p., + 235p. maps.

○ مازندران و استرآباد، ۱۹۲۸ (به فارسی ترجمه شده است).

36. "Les dynasties du Mâzandarân de l'an 50 avant l'Hégire à l'an 1006 de l'Hégire (572 à 1597-98) d'après les chroniques locales", *J.A.*, t.228 (1936), pp.397-474.

○ خاندانهای حکومتگر مازندران از ۵۰ سال قبل از هجرت تا سال ۱۰۰۶ ه.ق، ۱۹۳۶.

37. "Les préfets du califat au Tabaristân de 18 à 328/ 639 à 939-40", *J.A.*, t.231 (1939), pp.237-274.

○ عاملان خلافت در طبرستان از سال ۱۸ تا ۳۲۸ ه.ق، ۱۹۳۹.

38. "L'histoire du Mazandéran", *J.A.*, t.234 (1943-45), pp.211-243, et "Notes complémentaires", t.236 (1948), pp.243-246.

○ تاریخ مازندران، ۱۹۱۵.

39. *Coins, Medals and Seals of the Shahs of Iran (1550-1941)*, Hertford, 1945, XV + 108p.

○ سکه‌ها، نشانها و مهرهای شاهان ایران، ۱۹۴۵ (به فارسی ترجمه شده است).

40. *Great Britain and Iran. Diplomatic and consular Affairs or Materials for a list of British diplomatic and consular officers who have served in Iran, and of Iranian diplomatic and consular officers who have served in Great Britain and the British Empire*, London, 1946.

○ انگلیس و ایران: روابط سیاسی و کنسولی ...، ۱۹۴۶ (به فارسی ترجمه شده است).

41. "Les dynasties locales du Gilân et du Daylam", *J.A.*, t.237 (1949), pp.301-350.

○ سلسله‌های محلی گیلان و دیلم، ۱۹۴۹.

42. "Deux inscriptions du Gilân du temps des Mongoles", *J.A.*, t.238 (1950), pp.325-333.

○ دو کتیبه عهد مغول در گیلان، ۱۹۵۰.

43. "La sigillographie iranienne moderne", *J.A.*, t.239 (1951), pp.193-208.

○ بررسی مهرها و نشانهای کنونی ایران، ۱۹۵۱.

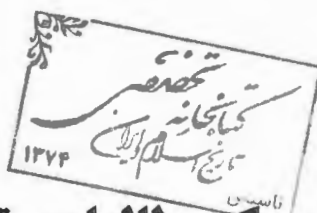
مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها

تنها مرکز تحقیقاتی کشور

در زمینه مطبوعات

منتشر کرده است:

نام کتاب	نویسنده/مترجم
۱. واژه‌نامه پژوهش‌های ارتباطی و رسانه‌ای	یونس شکرخواه
۲. تاریخ مجلات کودکان و نوجوانان	مرحوم منصور حسین‌زاده
۳. روش‌های مصاحبه خبری	دکتر مهدی محسنیان‌راد
۴. جریان بین‌المللی اطلاعات	دکتر حمید مولانا/یونس شکرخواه
۵. مجموعه مقالات نخستین سمینار بررسی مسائل مطبوعات ایران	گروه سخنرانان
۶. گزارش تحقیق «میزان بهره‌مندی شهروندان تهرانی از مطبوعات»	گروه محققان
۷. گذر از نوگرایی	دکتر حمید مولانا/یونس شکرخواه
۸. تجزیه و تحلیل آماری مطبوعات ایران	مسعود برزین
۹. راهنمای مطبوعات ایران عصر قاجار (۱۲۵۳ ق/ ۱۲۱۵ ش - ۱۳۰۴ ش)	سیدفرید قاسمی
۱۰. راهنمای مطبوعات ایران ۱۳۵۷ - ۱۳۷۱	سیدفرید قاسمی
۱۱. تلویزیون و دکترین‌های آن در غرب	ن. س. بیروکف/محمد حفاظی
۱۲. فهرستگان توصیفی - موضوعی ارتباطات	دکتر مهدی محسنیان‌راد و مهرداد نیکنام

مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها

تنها مرکز تحقیقاتی کشور

در زمینه مطبوعات

منتشر خواهد کرد:

۱. عکسهای برگزیده اولین نمایشگاه عکاسی مطبوعات ایران (عکس و زلزله)

۲. فهرستگان توصیفی - موضوعی ارتباطات (جلد دوم)

۳. راهنمای مطبوعات ایران ۱۳۰۵ - ۱۳۵۷

۴. روزنامه‌نگاران ایران و آموزش روزنامه‌نگاری

۵. پیام‌آفرینان مطبوعات ایران

۶. نقدی بر رسانه‌های گروهی غرب

و چند کتاب دیگر در زمینه مطبوعات و ارتباطات